

Rechtskundig Weekblad

Vereniging zonder winstgevend doel

Verschijnt elke zondag

Abonnementsprijs : 500 fr. per jaar

Postcheckrekening Nr 3185.22

Beheer en Redactie : Mr. René VICTOR, Justitiestraat, 21, Antwerpen

De invloed van de verzekering op het verbintenissenrecht(*)

Inleiding

1. Nadat een bakkersgast met zijn bestelfiets het uitstalraam van een winkel was binnengereden, was het Hoogste Gerechtshof van Denemarken van oordeel dat de werkgever van de bakkersgast niet moest worden aansprakelijk gesteld voor de aldus aangebrachte schade en wel omdat het uitstalraam tegen breuk verzekerd was (1). Deze uitspraak toont zeer duidelijk aan hoe het feit der verzekering de beginselen van het verbintenissenrecht en in het bijzonder van het aansprakelijkheidsrecht, drastisch kan beïnvloeden: ingevolge de bestaande verzekering werd in het geciteerde geval de aanspraak op schadeloosstelling van de eigenaar van het uitstalraam boudweg afgevoerd. Inderdaad, de invloed van de verzekering, die een bescherming wil zijn tegen risico's — dit zijn zaken dat een schade zich zou voordoen —, zal zich uiteraard het best doen gevoelen ten aanzien van dat deel van het verbintenissenrecht dat zich met de vergoeding van aangebrachte schade — dit is met het leerstuk van de (contractuele maar vooral delictuele) aansprakelijkheid — bezighoudt. Het is over dat deel van het verbintenissenrecht dat het hier dan ook zal gaan.

I. *Evolutie van het hedendaagse rechtsdenken: van schuld naar verzekering als aansprakelijkheidsgrond.*

2. Het past vooral de functie van het traditionele aansprakelijkheidsrecht (2) los van elke idee van verzekering, even te belichten. Deze functie bestaat in de verplaatsing van opgelopen schade (3). Uitgangspunt hiervoor is het beginsel dat een verlies blijft liggen waar het valt (*the loss rests where it falls*). In een rechtsorde die verregaand gebaseerd is op het principe van niet-inmenging in de private rechtssferen, kan immers bij afwezigheid van bijzondere omstandigheden geen rechtvaardigingsgrond worden aangewezen om een bepaalde schade liever door deze persoon dan door gene te laten dragen. Dergelijke recht-

vaardigingsgrond voor overheveling van schade is in de traditionele, aanvankelijk aan ons privaatrecht uitsluitend ten grondslag liggende opvatting alleenlijk voorhanden wanneer de onder ogen genomen schade aan de schuldige gedraging van een bepaald persoon (medecontractant of derde) kan worden toegerekend (4). In dat geval heeft men immers te doen enerzijds met een volkomen onschuldig persoon: de benadeelde, die bij veronderstelling niets kon doen om de schade te vermijden, en anderzijds met een persoon: de schadeverwekker, aan wie een — al weze het zeer lichte — schuld kan worden ten laste gelegd. De vergelijkende belangenafweging vereist dan dat de schade door laatstgenoemde zou worden gedragen (5).

3. Het kan moeilijk ontkend worden dat deze opvatting het huidige billijkheidsgevoel nog steeds in grote mate bevredigt, maar dan toch vooral in die gevallen waarin aan de aansprakelijke een zware of relatief zware schuld kan worden verweten.

Daarentegen doet de genoemde belangenafweging met de eruit voortvloeiende verschuiving van schade van de benadeelde naar diegene die de schade veroorzaakte, veel meer arbitrair aan ingeval aan laatstgenoemde slechts een lichte of zeer lichte schuld kan worden aangewreven. Dan lijkt het nog nauwelijks te verantwoorden de schade — vooral wanneer zij zeer omvangrijk is — totaal op de schouders van de schadeveroorzaker te leggen. Vermits we nog steeds redeneren in de hypothese van afwezigheid van verzekering, zou de voorkeur voor het onschuldige slachtoffer dan leiden tot een ruïneren van de schadeverwekker en dit omwille van een wellicht kleine en kortstondige onachtzaamheid van zijnerwege. Omgekeerd volstaat, in een land zoals het onze, waar het principe der verdeelde aansprakelijkheid door de rechtbanken wordt aanvaard, een lichte schuld van de benadeelde om althans een deel der opgelopen schade ten zijnen laste en dus onvergoed te laten. Bij afwezigheid van schuld van een derde, moet de benadeelde, in de traditionele opvatting en steeds in de hypothese van afwezigheid van verzekering, de volledige schade zelf dragen.

Het mag dan ook niet verwonderen dat naar gelang, ingevolge de evolutie van het verzekeringsrecht, een

(*) Openbare les gehouden voor de Rechtsfaculteit te Leuven op 19 juni 1962 tot het bekomen van de graad van geaggregeerde van het Hoger Onderwijs.

ander alternatief van schadeverschuiving zichtbaar werd, stemmen opgingen om met de zojuist vermelde traditionele techniek gedaan te maken. Uiteraard geldt dit vooral voor die landen waar zoals in de Scandinavische landen de verzekering meest ingang vond bij de bevolking.

Het ligt hier in de bedoeling dit tweede alternatief zo extreem mogelijk voor te stellen teneinde het onderscheid tussen beide technieken beter tot uiting te doen komen. Er weze nochtans onmiddellijk aan toegevoegd dat het tweede alternatief *in zijn extreme vorm* bij mijn weten nergens voorkomt alhoewel de Zweedse hoogleraar *Strahl* op het Congres der Scandinavische juristen van 1951 een zeer verregaand en blijkbaar aldaar goed in de smaak vallend rapport in die zin voordroeg. Na dit congres werden officiële commissies aangeduid belast met het onderzoek der verhouding tussen burgerlijke aansprakelijkheid en verzekering (6).

4. De hoeksteen van deze tweede techniek van schadeverschuiving is de reeds algemeen doorgedrongen vaststelling dat verzekering niet alleen een verschuiving der voorgekomen schade maar bovendien een spreiding ervan in de hand werkt (7). Inderdaad, een door een verzekeringsmaatschappij betaalde schade wordt uiteindelijk door de premiesbetalende groep van personen, die zich aan een gelijkaardig risico onderworpen voelen, gedragen. Deze personen zullen vaak op hun beurt de aldus betaalde premies onder de vorm van algemene onkosten en prijsverhoging ten laste leggen van het gehele verbruikerskorps. Welnu, het ware mogelijk op deze wijze alle mogelijke schade-risico's of althans de overgrote meerderheid ervan met inbegrip van deze risico's waarvan de verwezenlijking te wijten is aan de schuldige gedraging van een rechtssubject, over het grote publiek of bepaalde homogene groepen ervan te spreiden.

Daarbij kunnen twee wegen gevolgd, waaraan ook twee soorten van verzekering beantwoorden (8). *Ofwel* groepeer men alle mogelijke risico's aan de kant van het gevaarsobject, risico's die dan alle door een schade- of ongevalenverzekering moeten worden gedekt. Eenieders lijf en leden evenals elkeen bijzonderste voor beschadiging vatbare vermogensbestanddelen zouden dan principieel — dit is voor zover verzekeraar in de huidige stand van het verzekeringswezen (9) — tegen alle mogelijke risico's verzekerd worden, ongeacht de al dan niet aan een ander persoon toerekenbare oorsprong van het risico. *Ofwel* groepeer men risico's aan de kant van de gevaarscheppende activiteit. Dergelijke activiteiten moeten dan door een aangepaste en niet alleen tot schuldige gedragingen beperkte aansprakelijkheidsverzekering worden gedekt. Natuurlijk kan men beide systemen tot op zekere hoogte combineren en in de huidige verzekeringspraktijk komt dit veelvuldig voor, maar dit leidt dan tot *overlappending*. Welke van beide wegen moet verkozen worden hangt uiteindelijk af van de beslissing ten laste van welke groep van personen: de groep van benadeelden of de groep van schadeveroorzakers, de betaling der premies dient te worden gelegd.

Het spreekt vanzelf dat deze tweede techniek van schadeverplaatsing nl. *via* spreiding der opgelopen schade, althans wanneer zij tot het uiterste zou kunnen worden doorgedreven, tot een globale verzwaaring der premies zou leiden. Om deze reden en ook om redenen die verband houden met de berekening der premies, zou dan wellicht aan een stelsel van beperking der door de verzekeraar uit te betalen bedragen moeten worden gedacht.

5. Het is duidelijk dat deze tweede, konsekwent doorgevoerde techniek van schadespreiding nog weinig of zelfs helemaal geen plaats overlaat aan de eerste techniek die volledig afgaat op het schuldbegrip als reden voor verschuiving der opgelopen schade. Ditmaal zoekt men niet meer naar een schuldige gedraging als beslissende grondslag voor een verschuiving der schade, maar wel naar de verzekering, die ongeacht de schuld van de schadeveroorzaker en/of de benadeelde de opgelopen schade definitief (dit is zonder subrogatie in de rechten van de verzekerde) zal overnemen. In dit geval beperkt de verzekering zich er dus niet toe de traditionele regels van het aansprakelijkheidsrecht te beïnvloeden: ze schakelt ze gewoonweg uit of begrenst hun toepassingsgebied tot de vrij zeldzame gevallen waarin uitzonderlijk geen verzekering voorhanden is.

Er weze reeds dadelijk opgemerkt dat, terwijl de eerste techniek van schadeverschuiving in bepaalde gevallen in strijd lijkt met de billijkheid, de tweede methode, althans indien tot het uiterste doorgedreven, met een ander gebrek behept is doordat zij elke preventieve werking, verbonden aan de dreiging tot schadeloosstelling aangesproken te worden, teniet doet hetgeen zekere individuen in bepaalde omstandigheden tot grotere roekeloosheid of lichtzinnigheid zou kunnen aanzetten (zie verder n° 17).

6. Zó, voorgesteld in haar theoretische konsekwentheid en los van elk historisch verband, komt deze methode van schadeverschuiving *via* verzekering als vrij onverwezenlijkbaar voor (10). Het is nochtans de verdienste van de Amerikaans-Oostenrijkse hoogleraar Ehrenzweig de genoemde methode met het nodige perspectief en tegen de achtergrond van het West-Europese zowel als het Amerikaanse recht te hebben geschetst (11).

Langzamerhand, aldus Ehrenzweig, is de gedachte doorgebroken in het West-Europese recht dat het schuldbegrip niet volstaat als exclusieve rechtvaardigingsgrond voor verschuiving van opgelopen schade. Meer en meer gevallen konden worden aangewezen waarin b.v. de gunstige vermogenstoestand van een bepaald persoon, hoofdzakelijk de aangesprokene, zelfs bij afwezigheid van schuld, volstaat als grond voor dergelijke verplaatsing van schade. Het in België meest bekende voorbeeld is de door de wet van 16 april 1935 in het B.W. onder artikel 1386bis ingelaste bepaling krachtens dewelke een zwakzinnige o.m. op grond van zijn vermogenstoestand en buiten elke schuld om tot vergoeding van door hem aangebrachte schade kan worden veroordeeld. Buitenlandse wetboeken zoals het Oostenrijkse en het Duitse houden gelijkaardige bepalingen in (12). Ook de risicoleer kan in dat verband worden gezien: het risico van een bepaalde, gevaarlijke handeling of onderneming verblijft bij diegene die uit de handeling of onderneming het economisch voordeel trekt en dit ongeacht het feit of aan de aansprakelijke een schuldige gedraging kan worden ten laste gelegd (13). Ook rijkdom of economisch voordeel en niet alleen schuld blijken dus redenen te worden om een bepaalde schade naar een ander persoon dan de benadeelde over te hevelen.

Hoewel Ehrenzweig de contractuele aansprakelijkheid in zijn onderzoek niet betreft kan ook daar een gelijkaardige hoewel minder uitgesproken tendens worden vastgesteld. Ten aanzien der zogenaamde uitslagverbintenissen wordt aan de aangesprokene alle schade in de schoenen geschoven waarvan hij niet kan bewijzen dat ze door toeval of door de schuld van een

derde werd teweeggebracht. Ook hier blijkt dus het schuldbegrip als grond van aansprakelijkheid op de achtergrond te treden.

Van het begrip rijkdom als schadeverplaatsend en dus aansprakelijkheid-scheppend concept is het slechts een kleine stap naar het begrip verzekering als grondslag voor aansprakelijkheid. Aan beiden zit de gedachte voor de schade te laten dragen door diegene die daarvan het minst nadeel ondervindt (*the principle of the smallest harm*). Nochtans bij nadere beschouwing lijkt niet het actueel-verzekerd zijn van de aangesprokene, gebeurlijk buiten elk schuldbegrip om, als grondslag voor diens aansprakelijkheid te mogen worden genomen. Dit zou neerkomen op een te arbitraire bevoordeling van benadeelden, die hun vordering instellen tegen voldoende verzekerde schadeveroorzakers, vergeleken met benadeelden die met onvoldoend verzekerde aangesprokene te doen hebben. Anderzijds dient aansprakelijkheid ook aangenomen te worden ingeval van een onverzekerde gewaagde handeling of onderneming waarvoor de handelende persoon redelijkerwijze een verzekering had behoren te nemen. Op grond van deze overwegingen komt Ehrenzweig tot het besluit dat het criterium van *assurabilité* zoals hij het noemt, of beter: het criterium van behoren te verzekeren, het criterium van de toekomst is, op grond waarvan tot een verschuiving van de door een benadeelde geleden schade naar een ander persoon moet worden besloten.

7. Het grote winstpunt in het betoog van Ehrenzweig lijkt te zijn dat hij heeft aangetoond dat het eventueel aannemen van het criterium der verzekering of van het behoren te verzekeren als grond van aansprakelijkheid, niet zo revolutionair blijkt te zijn als op het eerste gezicht lijkt en dat er integendeel een zekere evolutie in die zin bestaat in het huidige rechtsdenken. Of men Ehrenzweig maar vooral zijn Scandinavische collega's in die mate moet volgen dat de genoemde criteria uiteindelijk als enige gronden van aansprakelijkheid voor schade dienen te worden beschouwd, met uitsluiting dus van het schuldbegrip, dient ernstig te worden betwijfeld (14). Vooraleer op deze problematiek terug te komen (zie verder n° 13 en volg.), zal nochtans eerst worden nagegaan op welk punt de evolutie van schuldbegrip naar verzekeringsbegrip, als grond van aansprakelijkheid, het huidige positief Belgisch recht zich bevindt.

II. Plaats van het Belgisch positief recht in de hierboven geschetste evolutie: schuld blijft de voornaamste aansprakelijkheidsgrond.

8. De invloed der verzekering op het Belgisch positief aansprakelijkheidsrecht doet zich onder twee vormen voor. Vooreerst is de ontwikkeling van het verzekeringswezen verantwoordelijk voor het introduceren van nieuwe rechtsregels of rechtsinstituten. vervolgens wijzigt zij ongemerkt de toepasselijkheid van bestaande bepalingen.

De tweede vorm is ongetwijfeld de meest subtiële en trouwens bij afwezigheid van voldoende statistisch materiaal, de moeilijkste om vast te stellen. Het is nochtans duidelijk dat op het stuk der delictuele aansprakelijkheid de verzekering een neiging doet ontstaan tot het instellen van vorderingen die anders niet zouden zijn ingeleid geworden. Er zijn in de eerste plaats de vorderingen tussen familieleden (15), althans wanneer deze vorderingen door de verzekeringspolis niet van meet aan worden uitgesloten (16). Anderzijds is de solvabiliteit van de verzekeringsmaatschappij

een bijkomende reden voor de benadeelde om vorderingen, waarvan anders de uitvoerbaarheid niet kan voorzien worden, aanhangig te maken. De tot dusver genoemde vormen van beïnvloeding van het bestaande recht door de verzekering tasten evenwel de rol van het schuldbegrip als grond van schadeverschuiving niet aan.

Soms wordt ook wel eens beweerd dat het feit der verzekering een invloed uitoefent op de hoogte van de aan de benadeelde toegekende bedragen en zelfs op het aanwezig achten van schuld bij de schadeveroorzaker (17). Hoewel dit moeilijk aan te tonen valt, lijken de veronderstellingen wel in overeenstemming met de menselijke psychologie, waaraan ook de rechter, zeker wanneer billijkheidsoverwegingen meespelen, zich niet gemakkelijk kan onttrekken.

9. Veel gemakkelijker om vast te stellen is daarentegen de uitvaardiging van wettelijke bepalingen die aan het verzekeringsfenomeen uitdrukkelijk een te vervullen rol toewijzen. Op het stuk van het aansprakelijkheidsrecht zal de invloed moeten onderzocht worden van twee vormen van verzekeringen, waarvan de de wet het bestaan in aanmerking neemt. Er werd inderdaad reeds op gewezen hoe de verzekering het aansprakelijkheidsrecht van twee kanten kan benaderen: van de kant van de gevaarscheppende activiteit en van de kant van het gevaarsobject (zie boven, n° 4).

10. Van de kant van de gevaarscheppende activiteit beïnvloedt de verzekering het aansprakelijkheidsrecht langs de zogenaamde aansprakelijkheidsverzekeringen.

Meest bekend in het Belgisch recht is het beroep door de wetgever gedaan op deze vorm van verzekering bij het uitvaardigen van de wet van 1 juli 1956 op de verplichte aansprakelijkheidsverzekering inzake motorrijtuigen. Overeenkomstig deze wet moet elke eigenaar van een motorrijtuig zijn burgerrechtelijke aansprakelijkheid, zowel als deze van iedere houder en van ieder bestuurder van het verzekerde motorrijtuig, verzekeren. Aan de benadeelde komt een eigen recht op schadeloosstelling toe tegen de verzekeraar. Voor de vraagstelling die ons hier bezighoudt is het evenwel interessant te weten dat genoemde wet aan de gemeenrechtelijke beginselen op het stuk der delictuele hoofdzakelijkheid geen afbreuk doet. Met andere woorden: aan de benadeelden wordt slechts een aanspraak tegen de verzekeraar gegeven indien een schuldige gedraging in hoofde van de verzekerde kan worden bewezen. In de mate het verzekerde risico aan de schuld van een derde of van de benadeelde zelf of nog aan overmacht is te wijten, ontstaat geen aanspraak tegen de verzekeraar. Het is dus overduidelijk dat de wet van 1 juli 1956 niet mag beschouwd worden als een prijsgeven van het schuldbegrip ten voordele van het verzekeringsbegrip als grond van aansprakelijkheid voor opgelopen schade. Dit zou alleenlijk dan het geval zijn wanneer aan de benadeelde een recht op schadeloosstelling tegen de verzekeraar zou toevallen, ongeacht de schuld van de verzekerde en de eigen schuld van de benadeelde en wanneer dan bovendien ten voordele van de betalende verzekeraar geen subrogatie plaatsvindt tegen personen wier schuldige gedraging het ongeval heeft teweeggebracht. Staat men immers dergelijke subrogatie toe, dan speelt het schuldbegrip weer een — zij het ditmaal ondergeschikte — rol bij de verschuiving der voortgekomen schade zoals hierna (n° 11, *in fine*) nog zal blijken.

11. Een ander, min recent voorbeeld dat het be-

roep illustreert door de wetgever gedaan op het verzekeringswezen met het oog op vervulling van het gemeenrechtelijk aansprakelijkheidsrecht, is de sindsdien herhaaldelijk gewijzigde wet van 24 december 1903 op de arbeidsongevallen. Hier wordt aan zekere benadeelden een rechtstreekse vordering tot forfaitaire vergoeding wegens zekere patrimoniale schade toegekend tegen de verzekeraar van de aansprakelijkheid van de werkgever. Een verplichting tot verzekeren is de werkgever evenwel niet opgelegd. Bij afwezigheid van verzekering moeten de benadeelden hun vordering tegen de werkgever instellen. In tegenstelling met de wet op de verplichte aansprakelijkheidsverzekering inzake motorrijtuigen doet de arbeidsongevallenwet daarentegen wel afbreuk aan de gemeenrechtelijke aansprakelijkheidsbeginselen. Het recht op forfaitaire schadeloosstelling tegen de verzekeraar of tegen de werkgever ontstaat voor de benadeelden ongeacht de eigen schuld van de rechthebbenden (opzet uitgezonderd), van de werkgever (idem) of van derden. Hier wordt het schuldbegrip als aansprakelijkheidsgrond dus wel degelijk, althans gedeeltelijk, terzijde geschoven. Ingeval de werkgever zijn aansprakelijkheid niet verzekerde is het economisch voordeel, dat de werkgever uit zijn onderneming trekt, duidelijk de relevante aansprakelijkheidsgrond. Verzekerde de werkgever zijn aansprakelijkheid — en dit is blijkbaar zo in de overgrote meerderheid der gevallen — dan lijkt het feit der verzekering de werkelijke grond voor aansprakelijkheid te worden: diegene, die het voorgenomen risico verzekert, moet, ongeacht om het even welke schuldige gedraging van wie ook, de schade vergoeden: *assurance oblige*.

De aldus getrokken conclusie houdt nochtans een lichtelijke overdrijving in. Inderdaad, in de huidige stand der wetgeving worden de verzekeraar zowel als de werkgever, die de wettelijke vergoedingen betaalden, gesubrogeerd in de rechten van het slachtoffer. Zij kunnen zich dus binnen de perken der gedane betalingen keren tegen de derden, die door hun onrechtmatige daad het ongeval volledig of gedeeltelijk hebben teweeggebracht. Onder bepaalde omstandigheden zal de verzekeringsmaatschappij dus toch de schade, die zij betaalde, verder aan een individu kunnen doorgeven. In die mate staan we weer voor een schadeverplaatsing zonder schadespreiding met de eventuele ongunstige gevolgen van dien (zie boven, nrs 2 en 3).

12. Uit wat voorafgaat blijkt reeds dat het huidige Belgische recht aan de verzekering als zelfstandige grond van aansprakelijkheid een zeer geringe plaats inruimt. Deze wordt nog verstevigd wanneer nu ook de andere kant, waarlangs de verzekering het aansprakelijkheidsrecht kan beïnvloeden, met name de kant van het gevaarsobject, in het onderzoek wordt betrokken.

Het verzekeren van rechtsgoederen die het gemakkelijkst aan schaderisico's zijn blootgesteld, wordt beoogd door schade- en ongevallenverzekeringen, waaronder ook sommige sociale verzekeringen zoals de verplichte verzekering tegen ziekte en invaliditeit en de militaire en de rust- en overlevingspensioenen kunnen worden gerangschikt.

Ten aanzien van al deze verzekeringen in de ruime zin van het woord stelt zich steeds een dubbele vraag: 1° zal men de aldus door de verzekeraar betaalde sommen ten zijnen laste laten of zal men hem integendeel toelaten de betaalde bedragen te verhalen op diegene die het risico door zijn onrechtmatige daad heeft teweeggebracht?; 2° wanneer men de betaalde sommen ten laste laat van de verzekeraar, zal men

dan aan de benadeelde toelaten zelf nog een vordering in te stellen tegen diegene die voor het voorkomen van het risico verantwoordelijk is?

Het belang van het antwoord op deze vragen is voor de hier behandelde probleemstelling evident. Dit weze verduidelijkt aan de hand van het vroeger in de inleiding geciteerde geval.

Is men met het Deense Hoogste Gerechtshof van oordeel dat de bakker in zijn hoedanigheid van werkgever van de schuldige bakkersgast, ingevolge het voorhanden zijn van een schadeverzekering, niet dient te worden aansprakelijk gesteld voor de aan het uitstapraam aangerichte schade, dan laat men de schade ten laste van de verzekeraar. In dat geval put de bakker, die nochtans op grond van de (vermoede) schuldgedachte aansprakelijk zou moeten worden gesteld, het voordeel uit de door de winkelier gesloten verzekering. Men kan dan terecht spreken van *assurance oblige*: het feit der verzekering roept ongeacht een of andere schuldige gedraging, aansprakelijkheid voor de aangerichte schade in het leven.

Men kan daarentegen van mening zijn dat de verzekeraar, eens hij betalad heeft, gesubrogeerd is in de rechten van de benadeelde, zodat hij terugbetaling kan eisen vanwege de meester van de bakkersgast. In dat geval staan we voor de traditionele techniek van verschuiving der schade op grond van voorhanden zijnde of vermoede schuld: *faute oblige* of, wanneer men in de aansprakelijkheid van de werkgever een toepassing ziet van de risicoleer, *richesse oblige* (zie boven, nr. 6).

Tenslotte kan men er nog een derde opvatting op nahouden. Men kan menen dat de winkelier niet alleen aanspraak kan maken op de verzekerde sommen, met het oog waarop hij trouwens premies betaalde, maar dat hij bovendien op grond van het gemeenrecht een vordering kan instellen tegen de meester van het bakkersknechtje. In dit laatste geval blijft men de traditionele opvatting van *faute oblige* of *richesse oblige* aankleven maar laat men de verzekerde bovendien toe zijn vordering tegen de verantwoordelijke met deze tegen de verzekerde te cumuleren.

Bijgevolg alleenlijk wanneer het Belgische recht, zoals het Deense recht onder zekere omstandigheden (18), de eerste opvatting zou blijken te huldigen, mag hierin een argument worden gevonden voor het aanvaarden van de verzekering, naast schuld, rijkdom of economisch voordeel, als zelfstandige grond van aansprakelijkheid voor schade.

Welnu, wanneer men er de rechtsleer op naleest, dan bemerkt men zeer vlug dat de Belgische rechtspraktijk *ofwel* besluit tot de subrogatie van de verzekeraar (aldus in het geval van schadeverzekering zoals brand, breuk of diefstalverzekering, alsook bij verplichte verzekering tegen ziekte en invaliditeit) *ofwel* opteert voor de cumulatie van vergoedingen (aldus bij sommenverzekeringen zoals de levens- of ongevallenverzekering alsook in het geval van rust- en overlevingspensioenen) (19). In geen van beide gevallen trekt de schadeveroorzaker dus enig voordeel uit de bestaande risicoverzekering; in beide gevallen blijft het schuldbegrip een beslissende rol spelen bij het aanduiden van diegene, die de geleden schade uiteindelijk zal dragen (20).

III. *Dient in ons huidig positief recht meer plaats te worden ingeruimd aan de verzekering als bron van aansprakelijkheid.*

13. Dit vluchtig onderzoek, waaruit bleek dat het huidige Belgisch recht zich nog helemaal bij de aanvang bevindt van de hierboven (nrs. 2-7) geschetste evolutie

van schuldbegrip naar verzekeringsbegrip als grond van aansprakelijkheid voor schade, laat ons alleen met de netelige vraag in hoever deze evolutie *de iure cōstituendo* moet worden verhaast.

Er weze dadelijk opgemerkt dat de oplossing van deze vraag hierna uitsluitend van juridisch standpunt uit wordt nagestreefd. Dit impliceert meteen dat de voorgestelde oplossing niet alleen voor juridische tegenspraak vatbaar is, maar dat zij bovendien aan het kritisch onderzoek van verzekeringspecialisten en actuarij zou dienen onderworpen te worden. Dat bij de oplossing van deze vraag en bij het uiten van kritiek alleen het algemeen welzijn en niet het winstbejag van verzekeraars mag meetellen, dient evenwel nauwelijks beklemtoond te worden.

De op te lossen vraag weze vooreerst nog eens herhaald in zo duidelijk mogelijke termen. Bij afwezigheid van bijzondere omstandigheden blijft een voorgekomen schade ten laste van diegene op wiens rug ze terecht komt. In het hedendaagse Belgische recht zijn het vooral schuldige gedragingen (subsidiarlijk ook rijkdom of economisch voordeel) die dergelijke bijzondere omstandigheden uitmaken, krachtens dewelke de opgelopen schade op de rug van een ander persoon met name van diegene, die de onrechtmatige daad verrichtte, kan worden geschoven. De vraag rijst nu of het niet wenselijker ware, althans in bepaalde gevallen, de opgelopen schade door diegene te laten dragen die haar liet verzekeren of beter, zoals Ehrenzweig aantoonde (zie boven, nr. 6), naar diegene die haar behoorde te verzekeren. Niet naar een schuldige, wel naar een verzekerde of naar iemand, die zich behoorde te verzekeren zou dan moeten worden uitgekeken.

14. Ten voordele van het schuldbegrip als grond van aansprakelijkheid pleit het tegenover elkaar stellen en afwegen enerzijds van het belang van de benadeelde, die zich bij veronderstelling met het oog op de voorgekomen schade geen enkel verwijt hoeft te maken, en anderzijds van het belang van de schadeveroorzaker, die, althans gedeeltelijk, aan de oorsprong van de schade ligt. De schaal slaat door ten voordele van het onschuldige slachtoffer. Zoals reeds opgemerkt gaat deze belangenafweging evenwel niet vrij van alle kritiek. Vooreerst is de voorkeur voor de benadeelde niet meer zo evident wanneer men staat voor een grote schade en een geringe schuld vanwege de schadeveroorzaker. Vervolgens lijkt het ook meer en meer in strijd te zijn met de huidige opvattingen inzake verdelende rechtvaardigheid, dat, wanneer geen enkele schuld kan worden aangewezen of alleenlijk een eigen schuld van de benadeelde, de totale last der opgelopen schade bij de benadeelde blijft rusten (zie boven, nr. 3).

Omwille van deze nadelen verbonden aan het schuld-begrip als enige grond van aansprakelijkheid voor schade, lijkt het wenselijk, *buiten* de gevallen waarin een *groeve schuld* of *opzettelijke schadeberokkening* voorhanden is, terug te grijpen naar een andere aansprakelijkheidsgrond met name het behoren te verzekeren. Natuurlijk zal deze nieuwe aansprakelijkheidsgrond alleen dan in werking treden wanneer hij wel degelijk voorhanden is, m.a.w. wanneer ten aanzien van het voorliggende schadeval een verzekeringsplicht kan worden aangewezen, hetzij in hoofde van benadeelde, hetzij in hoofde van de schadeveroorzaker, hetzij in hoofde van beiden. Buiten die gevallen en, zoals gezegd, zelfs binnen die gevallen: wanneer grove schuld of opzet aanwezig is, lijkt het schuld-begrip voorsnóg aansprakelijkheidsgrond te moeten blijven (zie evenwel verder, nr. 18).

De reden waarom binnen de aangeduide grenzen het

criterium van het behoren te verzekeren, m.a.w. de verzekeringsplicht als aansprakelijkheidsgrond boven het schuld-begrip wordt verkozen, verschilt naargelang de verzekeringsplichtige zich al dan niet van zijn plicht heeft gekwet, m.a.w. naargelang hij al dan niet effectief verzekerd is. Is hij verzekerd, dan wordt de oplossing, volgens dewelke de schade gedragen wordt door de verzekerde, dit is *in casu* door zijn verzekeraar (die dan ook over geen subrogatiemogelijkheid mag beschikken) ongeacht schuld van wie ook, verkozen omwille van de eraan inherente spreiding van de schade. De verdelende rechtvaardigheid vaart daar wel bij. Is de verzekeringsplichtige daarentegen niet verzekerd, dan wordt de oplossing, volgens dewelke de schade dan gedragen wordt door de in gebreke blijvende verzekeringsplichtige, verkozen omdat, bij afwezigheid van grove schuld of opzet — dit is de huidige hypothese —, de belangenbalans steeds ten nadele van de in gebreke blijvende verzekeringsplichtige lijkt te moeten uitvallen.

15. Het ligt voor de hand dat het binnen de genoemde grenzen voorgestelde criterium van aansprakelijkheid staat of valt met de al dan niet aflijnbaarheid van de verzekeringsplicht. Wat moet onder «behoren te verzekeren» verstaan worden? Vooraleer het voorgaande door middel van enkele voorbeelden te concretiseren, zal gepoogd worden deze vraag zo nauwkeurig mogelijk te beantwoorden.

Het is natuurlijk zonder meer duidelijk dat een «behoren te verzekeren» aanwezig is telkens wanneer de wet iemand de plicht tot verzekeren oplegt (21). Anderzijds kan een verzekeringsplicht ook voortvloeien uit een contractuele clausule zo bv. wanneer in een koopcontract met uitgestelde levering of in een huurovereenkomst met opschortende tijdsbepaling ten laste van de verkoper respectievelijk de verhuurder de clausule voorkomt volgens dewelke zij de verkochte of verhuurde zaak dienen te verzekeren tegen alle verzekerbare risico's.

Afgezien van de duidelijke gevallen van verzekeringsplicht dient een gelijkaardige verplichting bovendien aanvaard te worden hetzij ten aanzien van bepaalde activiteiten, waarvan de tenuitvoerlegging de schade-*risico's* voor de gemeenschap op ongewone wijze vermeerderd, hetzij ten aanzien van bepaalde voorwerpen, die uiteraard of ingevolge de omringende omstandigheden, ongewoon broos en tot schade voorbeschikt blijken te zijn (22). Zo lijkt het dat zelfs bij afwezigheid van een wettelijke verplichting dienaangaande, de eigenaars van motorrijtuigen, anders dan de eigenaars van fietsen, hun aansprakelijkheid behoren te verzekeren ten aanzien van schade berokkend aan derden. Het gebruik van motorrijtuigen brengt inderdaad voor de gemeenschap een ongewone risicovermeerdering mee. Andere buitennormaal gevaarlijke activiteiten zijn bv. jagen, het optrekken of herstellen van buildings, het opslaan van explosieve producten, het bedrijven van bepaalde ongewoon gevaarlijke industriële activiteiten. Anderzijds behoren bepaalde voorwerpen of rechtsgoederen verzekerd te worden tegen zekere risico's omwille van hun ongewone broosheid zoals breekbare voorwerpen of zelfs omwille van hun voorbeschikt-hed tot schade (23). Ook lijkt er een verzekeringsplicht te rusten op personen wier gezondheidstoestand hen tot schade voorbestemt. Om humanitaire redenen zou men er nochtans goed aandoen de daaruit voortvloeiende abnormale schade door de gemeenschap te laten dragen, bv. via de oprichting van een soort waarborgfonds, dat door de aanvaarde verzekeraars of/en door de Staat wordt gespijsd.

Teneinde elke twijfel betreffende het criterium van «behoren te verzekeren» weg te nemen zou men er evenwel aan kunnen denken door de overheid, na ruggespraak met vertegenwoordigers van het verzekeringswezen, een lijst te laten opstellen van activiteiten of voorwerpen ten aanzien waarvan een verzekeringsplicht blijkbaar bestaat (24). Bij de opstelling van dergelijke lijst zouden dan natuurlijk ook overwegingen van economische draagkracht van ondernemingen en individuen ten aanzien van een gebeurlijk verzwaarde premielast, dienen mee te spelen.

16. Enkele voorbeelden mogen het voorgaande verduidelijken. Stel het geval van een jager die tijdens een jachtpartij een voorbijganger of een ander deelnemer aan de jacht kwetst. Overeenkomstig de heersende opvatting, gesteund op schuld als grond van aansprakelijkheid, zal de jager slechts aansprakelijk zijn wanneer hem een schuld kan worden ten laste gelegd. Heeft het slachtoffer zelf een schuld begaan, dan blijft zijn schade, althans gedeeltelijk, ongedekt (25).

In de hier gesuggereerde opvatting van verzekeringsplicht als hoofdgrond van aansprakelijkheid is de oplossing fundamenteel verschillend. Vermits de jacht een activiteit is die een ongewoon risico voor schade in het leven roept, behoort de jager zich te verzekeren. Bijgevolg dient, bij afwezigheid van zware schuld of opzet van het slachtoffer of van een derde, de aangerichte schade op de schouders gelegd te worden van de verzekeringsplichtige. Heeft deze laatste zich effectief verzekerd, dan betaalt zijn verzekeraar (zonder subrogatie) ongeacht de eventuele lichte fout van de benadeelde of de derde en natuurlijk ook ongeacht de schuld van de verzekerde. Nam de jager daarentegen geen verzekering dan draagt hij zelf de gevolgen van zijn verzuim (zie boven, nr. 14).

Zo ook moet bij het optrekken van een flatgebouw in een volkrijke buurt alle schade berokkend aan voetgangers, bv. ingevolge het neervallen van voorwerpen, door de verzekeraar of, bij afwezigheid van verzekering, door de verantwoordelijke voor de werken te worden gedragen, ongeacht schuld van wie ook en voorbehoud gemaakt voor zware schuld en opzet van de benadeelde of van een derde. Ook in dit geval is immers volgens de hier verdedigde opvatting een verzekeringsplicht voorhanden.

Omgekeerd dient nochtans, weer bij afwezigheid van zware schuld of opzet ditmaal van de schadeveroorzaker, door laatstgenoemde geen schade vergoed te worden, die berokkend werd aan een broos of voor schade voorbeschikt voorwerp of persoon. Dergelijke voorbeschiktheid voor schade behoorde immers door de benadeelde verzekerd te worden (zie boven, nr. 15 (26)).

De voorgestelde oplossing vindt daarentegen geen toepassing in al die gevallen waarin geen verzekeringsplicht ten laste van schadeveroorzaker of benadeelde kan worden vastgesteld (zie boven, nr. 14). Zo bv. wanneer een fietser een voetganger aanrijdt en ernstig kwetst. De vraag naar schadeloosstelling blijft hier volledig beheerst door de schuldvraag. Het feit dat de fietser zijn aansprakelijkheid verzekerde heeft, bij gebreke aan een verzekeringsplicht, geen weerslag op de oplossing van het conflict. Principeel blijft hier dus een toerekening van een onevenredig grote schade aan de fietser, zelfs bij lichte schuld van zijnentwege, mogelijk. Hierop wordt later teruggekomen (zie verder, nr. 18).

17. Er dient thans even aandacht te worden besteed aan een opwerping die tegen de verzekeringsplicht als

grond van aansprakelijkheid zou kunnen worden gemaakt.

Deze opwerping bestaat erin dat door de verzekeringsplicht tot grond van aansprakelijkheid te promoveren en zodoende de schuldgedachte op de achtergrond te dringen, bij bepaalde individuen roekeloosheid en lichtzinnigheid worden aangemoedigd, zodat het aantal ongevallen in stijgende lijn gaat.

In de eerste plaats dient opgemerkt te worden dat deze opwerping in werkelijkheid niet kan gericht worden tegen het hierboven aangeprezen stelsel, waarin verzekeringsplicht slechts binnen welafgeleide grenzen (met name de gevallen waarin een dergelijke plicht wel degelijk bestaat) en dan nog steeds voorbehoud makend voor zware schuld en opzet, als zelfstandige grond van aansprakelijkheid voor schade wordt voorgesteld. Alleen tegen een stelsel waarin verzekering de enige en absolute grond van aansprakelijkheid wordt (zie boven, nrs. 4 en 5), geldt de gemaakte opwerping.

Tegen het hierboven voorgesteld stelsel kan het genoemde bezwaar slechts met evenveel (of beter: even weinig) succes worden aangevoerd als tegen het nemen van aansprakelijkheidsverzekeringen in het algemeen. Zonder op dit probleem dieper in te gaan (27) moge hier alleen worden opgemerkt dat de opwerping alleen opgaat ten aanzien van de gevallen waarin de sanctie door zijn schuldige gedraging vorderingen tot schadeloosstelling uit te lokken, de enige of voornaamste sanctie is. In vele omstandigheden zullen andere, meer tot voorzichtigheid aansporende sancties aanwezig zijn, zoals de vrees door zijn lichtzinnigheid eigen leven, gezondheid of goederen in gevaar te brengen (zo bv. in het geval van de autobestuurder) of ook de dreiging andermans leven of goederen op het spel te zetten, of nog verantwoordelijkheidszin, menselijk opzicht of vrees voor wanorde of moeilijkheden (28).

Van Amerikaanse zijde werd nog opgemerkt dat het verzekeringswezen langs het organiseren van veiligheids campagnes door verzekeringsmaatschappijen vaak daling der risico's in de hand werkt (29).

18. Er blijft nog een laatste vraag te bespreken met name: moet buiten de hierboven aangeduide gevallen waarin de verzekeringsplicht als hoofdgrond van aansprakelijkheid werd voorgesteld, het beginsel van aansprakelijkheid ingevolge schuld steeds konsekwent worden volgehouden? Bij het stellen van deze vraag wordt dan speciaal gedacht aan die gevallen van schadeberokkening waarin een belangrijke schade toerekenbaar is aan iemands geringe schuld.

Stel het hierboven gegeven voorbeeld. Een fietser rijdt in een ogenblik van onachtzaamheid een spelende jongen aan, die ingevolge een «kwade val» voor het verdere leven zwaar gebrekkig blijft. Vermits hier in hoofdte van beide partijen een verzekeringsplicht voorhanden is, blijft ook in de hierboven voorgestelde opvatting het schuldbeginnsel zijn volle uitwerking behouden. De fietser zal derhalve, indien het spelende kind geen enkel verwijt treft, de ganse schuld dragen. Desnoods zal hij gedurende zijn ganse verdere leven de berokkende schade moeten afbetalen. De wanverhouding tussen schuld en schade verleent aan deze oplossing een zweem van onbillijkheid. De traditionele opvatting komt nog onbillijker voor wanneer men bedenkt dat de benadeelde of zijn ouders gebeurlijk zeer begooft zijn en dus beter in staat om de opgelopen schade te dragen.

De vraag die zich stelt is deze naar de wenselijkheid van een aan de bevoegde rechter toekomende matigingsbevoegdheid, zoals die in sommige der ons omringende landen bestaat (29). Mag de rechter in dergelijke

omstandigheden de veroordeling gebeurlijk aanpassen rekening houdend met de vermogenstoestand van partijen of dient hier het beginsel dat de vergoeding de volledige schade moet dekken, onverbiddelijk te worden gehouden.

Het is hier niet de plaats om op deze vraag dieper in te gaan. Het moge volstaan te verwijzen naar de oplossing die de ontwerpen van het Nieuw Nederlands Burgerlijk Wetboek in het zopas verschenen deel over verbintenissen voorstaan, temeer daar deze oplossing een zekere rol toebedeelt aan het feit der verzekering zoals hierna zal blijken. Vooreerst is er de algemene dwingende rechtsregel neergelegd in artikel 6.1.9.7, regel die zowel op de contractuele als op de delictuele aansprakelijkheid toepasselijk is. Volgens genoemd artikel kan de rechter, buiten het geval dat de schade door opzet of grove schuld van de schuldenaar is veroorzaakt, de schadevergoedingsplicht matigen indien toekenning van de volledige schadevergoeding de schuldenaar in een noodtoestand zou brengen (30). Buiten het geval van noodtoestand van de schuldenaar komt aan de rechtbank derhalve geen matigingsbevoegdheid toe. Zo zal de rechtbank deze bevoegdheid missen wanneer de schuldenaar tegen de ingetreden schade verzekerd was: er kan dan inderdaad geen sprake zijn van noodtoestand (31). Anderzijds is er één geval waarin, zelfs bij intreden van een noodtoestand bij de schuldenaar, de rechtbank over geen matigingsbevoegdheid beschikt en wel wanneer de schuldenaar nagelaten heeft zijn aansprakelijkheid door verzekering te dekken hoewel hij daartoe (wettelijk of contractueel) verplicht was (art. 6.3.17, 2° lid).

Op het stuk der delictuele aansprakelijkheid kent artikel 6.3.17 van het Ontwerp de rechter nog een bijkomende matigingsbevoegdheid toe (dus buiten het geval van noodtoestand) en wel in de gevallen waarin iemand door de wet aansprakelijk wordt gesteld zonder dat hem een onrechtmatige daad is toe te rekenen. Hier ontbreekt deze matigingsbevoegdheid wanneer de aansprakelijkheid door verzekering was gedekt of wanneer de schuldenaar tot zodanige dekking verplicht was (32).

19. Het weze ons toegelaten na dit vluchtig overzicht waarbij al te veel problemen onbesproken moesten blijven te besluiten. Dat ons aansprakelijkheidsrecht op de drempel van het atoomtijdperk met zijn ontelbare en vaak onmetelijke schaderisico's grondig zal moeten worden aangepast, is een publiek geheim (33). Wellicht kan het voorstel de verzekeringsplicht, en niet de schuld, binnen zekere grenzen, hoofdgrond voor aansprakelijkheid te laten zijn, tot deze aanpassing bijdragen. De aanvaarding van verzekering als enige grond voor aansprakelijkheid lijkt daarentegen uit den boze, zo dit überhaupt verwezenlijkbaar is van verzekeringsstandpunt uit: in de gevallen waarin de dreiging van een mogelijke vordering tot schadeloosstelling de enige doeltreffende sanctie is voor een gepleegde onrechtmatige daad, zou dergelijk stelsel tot roekeloosheid en teloorgang van verantwoordelijkheidszin aanleiding geven.

Ten aanzien van die gevallen waarin schuld grond van aansprakelijkheid blijft is het aanvaarden binnen welomlijnde voorwaarden van een matigingsbevoegdheid in hoofde van de rechtbanken misschien een nuttige innovatie.

WALTER VAN GERVEN,
Lector aan de Rechtsfaculteit te Leuven.

(1) Arrest van 12 mei 1936, *Ugeskrift for Retsvoesen*, 1936, blz. 669 aangehaald en besproken door Ussing Henry, *Evolution et transformation du droit de la responsabilité*

civile, *Rev. int. dr. comp.*, 1955, blz. 485 en volg. en nl. op blz. 491 evenals in *The Scandinavian Law of Torts*, *The American Journal of Comparative Law* (1952), blz. 359 en nl. op blz. 367.

(2) Deze term, die principieel zowel het contractuele als het delictuele aansprakelijkheidsrecht omvat, neem ik in dit verband over van Drion, H., *Verzekering en Aansprakelijkheidsrecht*, Inaugurale Rede uitgesproken aan de Nederlandse Economische Hogeschool te Rotterdam op 27 oktober 1955, uitgegeven in brochurevorm bij Martinus Nijhoff te 's-Gravenhage.

(3) Fleming James, Jr., *Accident Liability reconsidered: the impact of liability insurance*, 57 *Yale Law Journal* (1947-1948), blz. 549 en volg.

(4) Vgl. artikels 1147-1148 en 1382-1383 B.W.

(5) Zie hierover de regel der vergelijkende belangenafweging en de eruit voortvloeiende voorkeur voor de benadeelde, Ronse, J., *A.P.R.*, Tw. *Schade en Schadeloosstelling*, nrs. 235 en volg.

(6) Strahl, I., *Les congrès de juristes nordiques*, *Rev. int. dr. comp.*, 1952, blz. 259 en volg., vooral blz. 262 en volg. Zie ook de reeds geciteerde bijdrage van de enkele jaren geleden overleden Deense hoogleraar Ussing.

(7) Zie hierover de uitvoerige uiteenzetting bij Savatier, R., *Les métamorphoses économiques et sociales de droit civil d'aujourd'hui*, I, 2° uitg., 1952, blz. 246 en volg. Over schadespreiding in het Franse administratief recht, zie de interessante bijdrage van Mignon, M., *La socialisation du risque*, *Dall. Chr.*, 1947, blz. 37 en volg.

(8) Over deze twee wegen, zie de pertinente beschouwingen bij Drion, H., *loc. cit.*, blz. 13 en volg., waaraan trouwens de hierna volgende termen «gevaarsobject» en «gevaarscheppende activiteit» worden ontleend.

(9) Cfr. de besprekingen van Ussing met Deense verzekeringspecialisten: Ussing, H., *Evolution...*, *loc. cit.*, blz. 497.

(10) Zie hierover het uitgebreide onderzoek van Denave, P., *Rapports entre la responsabilité civile et l'assurance*, thèse, Macon, 1935, blz. 226 en volg.

(11) Ehrenzweig, A., *Assurance Oblige. - A comparative study*, 15 *Law and Contemporary Problems* (1950), blz. 445 en volg. evenals meer uitvoerig maar min duidelijk en meer afgestemd op het recht der V.S., *Negligence without Fault*, *Trends toward an enterprise liability for insurable loss*, Berkeley en Los Angeles 1951.

(12) § 1310 ABGB; en § 829 BGB. Zie ook § 1306 a ABGB en artikel 6.3.17 Ontwerp Meyers voor andere gevallen van schuldloos handelen, waarin rekening houdend met de vermogenstoestand van partijen, toch schadevergoeding kan worden toegekend.

(13) Dalcq, R.O., *Traité de la Responsabilité civile. Les causes de responsabilité*, in *Les Nouvelles, Droit civil*, V, 1., nrs. 188 en volg.

(14) Zie het hierboven geciteerde werk van Denave, P., *loc. cit.*

(15) In de V.S. deed zich op dit stuk en ook op andere terreinen zoals vorderingen tegen overheidsinstellingen een gelijkaardige, hoewel nog niet voltrokken evolutie voor. Zie Fleming James, Jr. en John V. Thornton, *The Impact of Insurance on the Law of Torts*, 15 *Law and Contemporary Problems* (1950), blz. 431 en volg.; Zie ook Prosser, *Law of Torts*, 2° uitg., 1955, blz. 348.

(16) De wet van 1 juli 1956 op de verplichte aansprakelijkheidsverzekering inzake motorrijtuigen laat dergelijke uitsluiting binnen zekere perken toe (artikel 4). De standaard verzekeringspolissen maken van deze toelating dankbaar gebruik.

(17) Vgl. Picard, M., en Besson, A., *Traité général des assurances terrestres*, 1943, III, nrs. 143 en volg., blz. 314 en volg. - Zie ook Dalcq, R., *loc. cit.*, nrs. 19 en volg.

(18) Dalcq, R.O., *loc. cit.*, nrs. 3107 en volg.; Ronse, J., *op. cit.*, in het bijzonder nrs 574 en volg. met tal van verwijzingen naar het Belgisch en naar het buitenlands recht.

Adde: Van den Heuvel, H., *Cumulatie van vorderingen en subrogatie van de ongevallenverzekeraars*, W.P.N.R., 4614 en volg. (1960), blz. 37 en volg.; Friedmann, W.G., *Social Insurance and the principles of tort liability*, 63, *Harvard Law Review* (1949), blz. 241 en volg.; S.N., *The mitigating effect on damages of social welfare programs*, noot in 63, *Harvard Law Review* (1949), blz. 330 en volg.

(20) Een uitzondering blijkt de toekenning van militaire pensioenen uit te maken. Hun toekenning maakt het instellen van een eis tot schadeloosstelling op grond van artikel 1382 B.W. tegen de Staat onontvankelijk: Ronse, J., *op. cit.*, nr. 596. Hier trekt de schadeveroorzaker dus wel voordeel uit de toekenning der pensioenen. Er mag nochtans niet uit het oog worden verloren dat in dit geval de schuldenaar van het pensioen en de schuldenaar van de gemeenrechtelijke vordering één en dezelfde rechtspersoon en dan nog wel de Staat is.

(21) Vgl. over de verzekeringsplicht in het burgerlijk recht: Dörstling, T., *Die Versicherungspflicht in privatrecht*, Berlin, 1913, 52 blz. - Zie ook Klang, H., *Versicherung und bürgerliches Recht*, in *Oesterreichischen Gesellschaft für Versicherungswissenschaften*, N.F., dl. 15, 1936, 30 blz.

(22) Vgl. Denave, P., *op. cit.*, blz. 272 en volg.

(23) Motorrijtuigen, qua gevaarsobject (over deze term, zie boven, nr. 4), zouden daarentegen niet moeten verzekerd worden, althans niet wanneer men een verzekeringsplicht (qua gevaarzettende activiteit dus aansprakelijkheidsverzekering) aanvaardt in hoofde van ieder eigenaar van motorrijtuigen voor aan derden berokkende schade. Bij wederzijdse beschadiging van motorrijtuigen zou immers, bij afwezigheid van zware schuld of opzet langs weerskanten, de schade over en 't weer gedekt worden door de verzekeraars

volstrekte zekerheid biedt, en dan wanneer het tegenstrijdig is tegelijk door alle bewijsmiddelen, dus ook door vermoedens, mag bewijzen en zijn aanbod van getuigenbewijs van zekere feiten te verwerpen omdat deze feiten, indien ze zouden bewezen zijn, slechts ernstige vermoedens zouden uitmaken :

Overwegende dat het Hof van beroep, na het aanbod van bewijs van de feiten 1 en 8 te hebben verworpen, beslist, dat de overige feiten (2, 3, 4, 5, 6, 7 en 9) waarvan het bewijs eveneens aangeboden was, afzonderlijk beschouwd, zelfs indien zij bewezen waren, mogelijk ernstige vermoedens zouden uitmaken doch onvoldoende om aan de rechter een absolute zekerheid te geven;

Overwegende dat, daar het dispositief, waarbij de rechter de feiten 1 en 8 heeft verworpen, verbroken wordt ingevolge het inwilligen van het eerste middel, die verbreking deze medebrengt van het door het tweede middel bestreden dispositief; dat het onderzoek van dit laatste derhalve als van belang ontbloomt voorkomt;

Om die redenen,

Verbreekt het bestreden arrest;

Beveelt dat melding van het onderhavig arrest op de kant van de vernietigde beslissing zal worden gemaakt;

Veroordeelt verweerder tot de kosten;

Verwijst de zaak naar het Hof van Beroep te Brussel.

RAAD VAN STATE

4e Kamer. - 29 juni 1962.

Voorzitter : M. Vranckx.

Raadsheren : M.M. Mast en Mees.

Substituut-auditeur-generaal : M. Hoeffler.

Advocaat : Mr. Deckers.

Buurtwegen. — Bevoegdheid. — Middel van ambtswege.

Krachtens artt. 27 en 28 van de wet van 10 april 1841 op de buurtwegen, beraadslaagt de gemeenteraad over de afschaffing van een buurtweg, doch beslist de bestendige deputatie.

Wanneer de gemeenteraad echter beslist een buurtweg af te schaffen en wanneer de bestendige deputatie dit besluit van de gemeenteraad goedkeurt, miskennen beide organen de bevoegdheidsregeling van de wet van 10 april 1841.

De bevoegdheidsregeling gaat de openbare orde aan en moet dus ambtshalve worden onderzocht.

Gemeente Beveren-Waas t/ Belgische Staat
(Minister van Openbare Werken).

Arrest nr. 9499.

Overwegende dat het beroep strekt tot vernietiging van het koninklijk besluit van 4 november 1960 waarbij de besluiten van de bestendige deputatie van de provincieraad van Oost-Vlaanderen dd. 29 april 1960 en van de gemeenteraad van Beveren-Waas dd. 6 november 1959, betreffende de afschaffing van een

gedeelte van de voetweg nr. 70, worden vernietigd; dat het bestreden besluit in het *Belgisch Staatsblad* van 22 november 1960 is bekendgemaakt;

Overwegende dat de gemeenteraad van Beveren-Waas in zijn vergadering van 6 november 1959 besloot, het gedeelte van de voetweg nr. 70 «Kloosterwegel» begrepen tussen de buurtweg nr. 82 (Kasteeldreef) en de buurtweg nr. 2 (Kallobaan) af te schaffen, en dit besluit ter goedkeuring aan de bestendige deputatie van de provincieraad van Oost-Vlaanderen deed toekomen; dat dit besluit van de gemeenteraad door de bestendige deputatie op 29 april 1960 werd goedgekeurd; dat ingevolge het beroep bij de Koning ingesteld door een inwoner wiens goed aan de afgeschafte weg paalde, de genoemde besluiten werden vernietigd door het bestreden koninklijk besluit, dat steunt op de considerans «dat het behoud van genoemde voetweg gerechtvaardigd is wegens de duidelijke belangen van aange» landen, alsmede voor de gebeurlijke uitwerking van » het voetwegennet in de woonwijk aldaar »;

Overwegende dat krachtens artikel 27 van de wet van 10 april 1841 op de buurtwegen de gemeenteraad, op vordering van de bestendige deputatie, ertoe gehouden is te beraadslagen over de afschaffing van een buurtweg; dat ingevolge artikel 28 van die wet, gewijzigd bij de wet van 20 mei 1863, de beraadslaging van de gemeenteraad onderworpen wordt aan de bestendige deputatie en dat deze laatste beslist; dat dientengevolge de gemeenteraad het nut van de afschaffing beoordeelt maar dat aan de bestendige deputatie, behoudens beroep bij de Koning, de beslissing toekomt; dat de bestendige deputatie hierbij geen voogdijbevoegdheid, maar een beslissingsrecht uitoefent;

Overwegende dat de gemeenteraad van Beveren-Waas zich ter zake een beslissingsrecht heeft aangematigd dat de bestendige deputatie toekomt, en dat deze laatste, door haar goedkeuring te verlenen aan het besluit van de gemeenteraad, ten onrechte dat beslissingsrecht in hoofde van de gemeente heeft erkend en haar eigen bevoegdheid ter zake heeft miskend; dat noch de gemeenteraad, noch de bestendige deputatie de bevoegdheidsregeling van de wet van 10 april 1841 hebben in acht genomen; dat de bevoegdheidsverdeling de openbare orde aangaat en dat zij ambtshalve dient te worden onderzocht; dat dientengevolge de Koning bij zijn uitspraak betreffende het ingestelde beroep ertoe gehouden was, de vernietiging van de besluiten van de gemeenteraad en de bestendige deputatie uit te spreken; dat de middelen van de verzoekende partij, die enkel de belangen van de aangelanden en de uitvoering van een wegnnet betreffen, ter zake niet dienend zijn.

Besluit :

Artikel 1. — Het beroep is verworpen.

VLAAMSE JURISTEN.

ABONNEERT U OP

RECHTSKUNDIG WEEKBLAD

HOF VAN BEROEP TE GENT

4e Kamer. — 13 november 1961.

Voorzitter : M. Vanden Abeele.

Raadsheren : M.M. Morel de Westgaver en Santenaire.

Advokaat-generaal : M. Van Hauwaert.

Advokaat : Mr. Remue (Gent).

Woonstschennis. — Bewoond huis. — Autobergplaats in gebruik genomen door ander persoon. — Binnendringen in autobergplaats. — Valse sleutel. — Strafbbaarheid (art. 439 S.W.B.)

Valt als strafbare woonstschennis onder de toepassing van art. 439 - S.W.B., het binnendringen door middel van een valse sleutel in een autobergplaats, aanhorigheid van een bewoond huis, ook al wordt die garage uitsluitend in gebruik genomen door een ander persoon dan de bewoner van het huis.

O.M. t./ Mortier, Van Boxstael en De Meulenaere.

verdacht van te Gent :

allen A) als daders om de hieronder omschreven misdaden of wanbedrijven te hebben uitgevoerd of om aan de uitvoering ervan rechtstreeks te hebben medegewerkt of om, door welke daad ook, tot de uitvoering zodanige hulp verleend te hebben dat, zonder hun bijstand, die misdaden of die wanbedrijven niet konden gepleegd worden of om door giften, beloften, bedreigingen, misbruik van gezag of van macht misdadige kuiperijen of arglistigheden rechtstreeks tot deze misdaden of tot deze wanbedrijven aangezet te hebben, met behulp van braak, van inklimming of van valse sleutels;

1) de eerste en de tweede : de nacht van 11-12 nov. 1960;

2) de eerste en de derde : eenmaal in juli 1959, een autovoertuig Vauxhall, aan een ander toebehorende roerende zaak, bedrieglijk te hebben weggenomen ten nadele van Dumont Adolf;

de eerste B) te Gent, ettelijke malen tussen begin mei 1959 en 11 november 1960, met behulp van braak, van inklimming of van valse sleutels, een autovoertuig Vauxhall, aan een ander toebehorende roerende zaak, bedrieglijk te hebben weggenomen ten nadele van Dumont Adolf;

de derde C) in de nacht van 1-2 november 1959 : een moto merk Sparta, aan een ander toebehorende roerende zaak, bedrieglijk te hebben weggenomen ten nadele van Mortier Willem;

De betichtingen van diefstal werden niet bewezen voor de drie verdachten; maar dat het feit A) voor de eerste heromschreven werd als zijnde woonstschennis alsook voor de tweede en derde; het feit C) ten laste van de derde verdachte is niet bewezen.

De eerste werd veroordeeld wegens de feiten A en B samen tot een gevangenisstraf van twee maanden, voorwaardelijk vijf jaar en een geldboete van vijftig frank $\times$ 20 of 1000 frank of een vervangende gevangenisstraf van veertien dagen;

De tweede werd veroordeeld wegens het feit A/1 tot ene gevangenisstraf van vijftien dagen en een geldboete van 26 frank $\times$ 20 of 520 frank of een vervangende gevangenisstraf van acht dagen. Voorwaardelijk drie jaar.

De derde verdachte wegens het feit A/2 tot een gevangenisstraf van 15 dagen en een geldboete van 26 $\times$ 20 frank of 520 frank of een vervangende gevangenisstraf van acht dagen, voorwaardelijk drie jaar.

De derde werd ontslagen van de rechtsvervolging wegens het feit C.

De eerste werd verwezen in de helft, de eerste en de tweede solidair in 1/4, de eerste en de derde solidair in 1/4 der kosten begroot in het geheel op 61 frank.

De aangeslagen sleutel werd verbeurd verklaard, als sleutel voortkomende uit het misdrijf.

Bij vonnis der Rechtbank van eerste aanleg te Gent, correctionele kamer met drie rechters, gedagtekend 10 juni 1961, waarvan de verdachte Mortier Willem op 20 juni 1961 en het Openbaar Ministerie beroep ingesteld te hebben deze laatste op 20 juni 1961 tegen de drie verdachten.

Gehoord de heer Raadsheer Santenaire in zijn verslag gedaan ter openbare terechtzitting :

Gehoord de verdachte Mortier in zijn verweermiddelen bijgestaan door M. Remue, advocaat te Gent.

Gehoord in zijn vordering de heer Van Hauwaert, Advocaat-generaal :

Gehoord de verdachte Van Boxtael in zijn verweermiddelen;

dit alles in het Nederlands :

Overwegende dat verdachte De Meulenaere Daniel alhoewel behoorlijk gedagvaard ter terechtzitting niet verschijnt;

Overwegende dat de beroepen tijdig en regelmatig werden ingesteld;

Overwegende dat de tweede verdachte zich nopens de inbetichtingsstelling op art. 439 S.W. zelf verdedigd heeft;

Overwegende dat, naar redenen die het Hof overneemt, oordeelkundig de eerste rechter heeft aangenomen a) dat het feit C niet bewezen is, b) dat de feiten A/1 en A/2 en B bewezen zijn gebleven, niets als diefstal, maar als in de telastleggingen begrepen feiten van inbreuk op art. 439 S.W.;

dat immers, spijs het wegvallen van het bedrieglijk opzet van de wegnemingen, voor ieder van de feiten A/1, A/2 en B de verdachten, elk wat het hem ten laste gelegde betreft, telkens, zonder bevel van de overheid en buiten de gevallen waarin de wet toelaat in de woning van private personen tegen hun wil te treden, de autobergplaats van Dumont Alfons door middel van braak of valse sleutels zijn binnen getreden;

dat stellig de autobergplaats een aanhorigheid was van een door een ander bewoond huis; dat art. 439 - S.W. niet vereist dat de bewoner van het bewoonde huis en de gebruikers van de aanhorigheden één en zelfde persoon zouden zijn;

dat de inbeslaggenomen sleutel eigendom van de eerste verdachte, gediend heeft om zekere van de tegen hem weerhouden feiten te plegen;

dat in hoofde van de eerste verdachte, de voorhanden feiten de uitwerking zijn geweest van een en zelfde opzet en deswege slechts een enkele straf dient uitgesproken;

Overwegende dat de door de eerste rechter uitgesproken straffen, de behoorlijk gemotiveerde en toegemeten schorsing van de tenuitvoerlegging der straf inbegrepen, als een gepaste beteugeling en te behouden sancties voorkomen.

Om deze redenen,

Gelet op art. 24 der wet van 15 juni 1935, 186.211 W.B.S.V. en toepassing makende van de wetsbepalingen door de eerste rechter ingeroepen en op deze terechtzitting door de Voorzitter opnieuw aangeduid;

Het Hof, wijzende bij verstek jegens De Meulenaere en op tegenspraak voor de anderen;

Ontvangt de beroepen en er over beslissend :

Bevestigt het bestreden vonnis in al zijn beschikkingen.

Verwijst eerste verdachte Mortier in de kosten van beroep deze kosten begroot in het geheel op 563 frank.

BURGERLIJKE RECHTBANK TE ANTWERPEN

1e Kamer. — 29 juni 1962.

Voorzitter : M. Wildiers.

Rechters : M.M. Hernould en Massa.

Advokaten : Mrs. E. Ooms, J. Mertens de Wilmars en O. Coenen.

1. Vereffening en verdeling. — Betekenis van de verklaring van een procespartij verwijzend naar de wijsheid van de rechtbank. — Macht van de rechtbank om voor de verschijning van partijen voor notarissen en rechtercommissaris maatregelen te bevelen en moeilijkheden op te lossen.

2. Schenking. — Strekking en beperking van artikel 918 B.W.

1. De partij, die ten aanzien van een vordering tot vereffening en verdeling verklaart te verwijzen naar de wijsheid van de rechtbank betwist daardoor in principe de vordering.

Het is de rechtbank ongetwijfeld toegelaten op grond van de dagvaarding tot vereffening en verdeling vóór dat de partijen voor de notarissen en rechtercommissaris verschijnen, de noodzakelijk geachte maatregelen te bevelen en de gerezen en/of te rijzen moeilijkheden op te ruimen.

2. De vervreemding van goederen aan een erfgerechtigde deels tegen betaling van een vaste prijs en deels met last van een onderhoudsuitkering, moet als een dubbele en splitsbare verrichting worden beschouwd. Het vermoeden van artikel 918 B.W. is slechts toepasselijk op en in de mate, dat de verkoop met last van lijfrente en dergelijke werd toegestaan, doch niet op het gedeelte der goederen, dat tegen een vaste prijs vervreemd werd.

De waarde van de aldus vermoed geschenken goederen, die op het beschikbaar gedeelte moet toegerekend worden, wordt geschat volgens hun staat ten dage van de akte en volgens hun waarde ten dage van het openvallen der nalatenschap.

Het louter gebrek aan gelijkwaardigheid der prestaties mag niet automatisch tot bevoordeling doen besluiten. De animus donandi moet worden bewezen.

Nuytemans cs. t./ Nuytemans cs.

Gezien de stukken en de voorgaanden van het geding en o.m. :

— de geboekte en hieraangehechte inleidende dagvaarding van het ambt van deurwaarder A. Crauwels te Antwerpen in datum van 23 mei 1960,

— het hieraangehecht borderel waaruit blijkt dat melding van deze dagvaarding werd gemaakt op 20 mei 1960 ten rande der overschrijving gedaan te Antwerpen 2° kantoor der Hypotheken, deel 1926 a° 15 (n° 1156),

— het tussenvonnis dezer rechtbank en kamer dd. 14 oktober 1960,

— het deskundig verslag van de heer Notaris F. Istars te Antwerpen, nedergelegd der griffie dezer rechtbank in datum van 30 mei 1961;

Gelet op art. 2, 34, 35, 37 en 41 der wet van 15 juni 1935;

Gehoord partijen in hun middelen en besluiten;

Overwegende dat volgens de termen van de dagvaarding, partijen onverdeeld gerechtigd zijn in de nalatenschappen van de echtelieden Nuytemans - Van Hooydonck, beiden ab intestato overleden te Wuustwezel, respectievelijk op 24 november 1959 en 1 november 1958; dat bij akte van het ambt van notaris Speltinx dd. 4 november 1947, de erflaters aan één hunner kinderen, nl. Nuytemans Leopold, eerste gedaagde, een hoeve met alle bijhorigheden, gebouwen, tuin-, bouw- en weiland te Wuustwezel en een bouwland te Kalmt-hout hebben verkocht, met onder meer als voorwaarde : « Er is nochtans bijzonderlijk overeengekomen dat de » verkopers en de langstlevende van hen zullen blijven » wonen in voorgeschreven eigendom; de koper zal aan » de verkopers ook kost, onderhoud, verzorging, kleding » en oppas moeten geven alles volgens hun stand. Bij » overlijden van de verkopers zal de koper moeten » zorgen voor een behoorlijke lijkdienst, zielfmissen als » mede voor vijftig jaargetijden.

» Daarenboven is deze verkoping gedaan en aange- » nomen om en mits de som van vierhonderd vijfen- » twintig duizend frank. De koper verbindt zich deze » som aan de verkopers of hun rechthebbenden af te » betalen op hun eerste verzoek en ten laatste zes » maanden na het overlijden van de langstlevende van » de verkopers en daarop vanaf heden een intrest te » vergoeden tegen drie frank ten honderd 's jaars, ver- » vallen en eisbaar de vierde november van ieder » jaar »;

dat Nuytemans Leopold nooit aan de voorwaarden van de verkoop voldaan heeft en de verkoop aldus als ontbonden moet aangezien worden;

dat minstens bewuste verkoop een verdoken schenking uitmaakt welke ex tunc herroepen is wegens niet uitvoering van de voorwaarden; dat alleszins Leopold Nuytemans in dat geval gehouden is de betwiste goederen in natura terug te brengen in de te vereffenen nalatenschappen;

dat allerminst de schenking moet aangezien worden als vooruit en buiten paart, waarvan de waarde dient vastgesteld te worden op de datum van het overlijden van de eerste der twee echtelieden, nl. 1 november 1958 (blijkbaar bedoeld : de eerst gestorvene, welke in feite eigenares was van kwestige goederen), welke waarde op het beschikbaar gedeelte moet aangerekend worden en het overschot in de massa gebracht;

Overwegende dat de vordering, steeds volgens de termen van de dagvaarding, er dan ook substantieel toe strekt :

— de vereffening en verdeling van gezegde gemeen- en nalatenschappen te horen bevelen;

— te horen zeggen voor recht dat vermelde aankoop dd. 4 november 1947 ontbonden is wegens niet voldoen van de voorwaarden in de verkoopovereenkomst bedongen;

— te horen zeggen voor recht dat minstens bewuste verkoop een verdoken schenking is die ex tunc herroepen is wegens niet-uitvoering van de voorwaarden; dat Leopold Nuytemans in dit geval gehouden is de betwiste goederen in natura in de massa te brengen; de openbare verkoping ervan te horen bevelen;

— zeer subsidiair te horen zeggen voor recht dat de schenking van de onroerende goederen moet aangezien worden als zijnde gedaan vooruit en buiten paart, zodat de waarde ervan op de datum van het

overlijden van wijlen dame Joanna Van Hooydonck op 1 november 1958 moet bepaald worden; dienvolgens een deskundig-schatter te horen aanstellen ten einde de waarde dezer goederen op 1 november 1958 te bepalen; te horen zeggen voor recht dat na deze schatting de waarde dezer onroerende goederen zal aangerekend worden op het beschikbaar gedeelte, en dat het eventueel overschot in de massa zal dienen gebracht;

Overwegende dat zowel de partijen van Mr. Fierens als deze van Mr. Veyssiére vervolgens voor deze rechtbank besloten tot de voorafgaande aanstelling van een deskundige met opdracht zijn oordeel te kennen te geven omtrent :

1° de waarde, op de dag van de verkoop, van de hoeve met bijhorende bouw- en weilanden en inboedel die het voorwerp hebben uitgemaakt van de verkoopingsakten van 14 oktober en 4 november 1947;

2° de waarde van de onderhouds- en alimentatieverplichtingen door de verkoopakte opgelegd als voorwaarde der verkoping;

3° de meerwaarde en verbeteringen sedert 1947 door eerste verveerder aan het pand gebracht;

4° alle punten... waarover partijen... hem zouden ondervragen...;

Overwegende dat deze besluiten bij tussenvonnis van 16 oktober 1960 letterlijk werden ingewilligd;

Overwegende dat weze opgemerkt dat partijen hier gewag maakten van een koopovereenkomst van 14 oktober 1947, waarvan geen spraak was in de dagvaarding; dat dan ook, ter verduidelijking moet herinnerd worden dat inderdaad op 14 oktober 1947 door de echtelieden Nuytemans - Van Hooydonck aan hun zoon Leopold de « haaf en huishoudelijke inboedel, landbouwgerief, veestapel en oogst » werden verkocht aan de som van 100.000 frank, betaalbaar op eerste verzoek, en aan een intrest van 3 %;

Overwegende dat de deskundige als waarde 1947 (zoals door partijen gevorderd) aangeeft voor :

de onroerende goederen	F 600.000,—
de inboedel, alaam	F 42.000,—
het vee en pluimvee	F 188.000,—
de onderhouds- en alimentatieverplichtin	F 132.857,—

Overwegende dat de partijen van Mr. Fierens thans in besluiten, hun vordering zoals deze in de dagvaarding was omschreven, aanvullen met het verzoek :

« Zo ingeval van ontbinding van de koopovereenkomst van 4 november 1947, als van ontbinding van » de schenking van zelfde datum, te zeggen in rechte » dat de eerste gedaagde ertoe gehouden is de intresten » tegen 6 % 's jaars op de verkoopprijs van de roerende goederen, zijnde 230.000 frank vanaf 14 oktober 1947, alsook dezelfde intresten op de niet betaalde verkoopprijs van de onroerende goederen zijnde » 467.143 frank vanaf 4 november 1947 in te brengen » en in « de meest ondergeschikte orde, in geval van » niet ontbinding van de koopovereenkomst en van » de schenking of in geval van niet aanrekening van » de schenking zoals gevorderd in meer ondergeschikte » orde en in de mate van niet-aanrekening zoals gevorderd in hoofd- en ondergeschikte orde, te zeggen » in rechte dat de 1° gedaagde ertoe gehouden is de » intresten tegen 6 % 's jaars op de verkoopprijs van » de roerende goederen, zijnde 230.000 frank vanaf » 14 oktober 1947, alsook dezelfde intresten op de niet » betaalde verkoopprijs van de onroerende goederen, » zijnde 467.143 frank vanaf 4 november 1947 in te » brengen »;

Overwegende dat de partij van Mr. Veyssiére besluit dat zij zich, voor wat de vordering tot vereffening

en verdeling van de nalatenschappen van wijlen de echtelieden Nuytemans - Van Hooydonck betreft, naar de wijsheid van de rechtbank gedraagt;

Overwegende dat, alhoewel dergelijke stellingname in beginsel gelijk te stellen is met een betwisting van de vordering, deze partij nochtans geen staving van deze theoretische betwisting aanvoert; dat er trouwens geen redenen tot staving van deze betwisting blijken te bestaan;

Overwegende dat deze partij echter verschillende punten van de eis, zoals hij thans in besluiten geformuleerd is, onontvankelijk acht, als vallende buiten het gerechtelijk contract;

Overwegende dat de vordering in haar hoofdvoorwerp de vereffening en de verdeling van de onverdeeldheid tussen partijen beoogt;

Overwegende dat al de als niet-ontvankelijk bestemde punten, betwistingen uitmaken welke thuishoren in het kader van de vordering tot vereffening en verdeling van de onverdeeldheid;

Overwegende dat deze betwistingen veelal aan de rechtbank worden voorgelegd na verschijning voor notaris en rechter-commissaris, doch dan toch uitsluitend op grond van de inleidende dagvaarding in vereffening en verdeling; dat echter de rechtbank in het kader van de vordering tot vereffening en verdeling, reeds vóór verzending van partijen voor notaris, de maatregelen mag bevelen waarvan de noodzakelijkheid zich reeds aankondigt en dat zij van meet af aan de gerezen of de te rijzen moeilijkheden mag opruimen (De Page, d. IX, n  1028, R.P.D.B., V  Succession, n  1412 e.v.);

Overwegende dat er dan ook geen redenen van niet-ontvankelijkheid aanwezig zijn;

Overwegende dat de partijen van Mr. Fierens, in pleidooien uitdrukkelijk verklaarden niet aan te dringen op hun eis tot ontbinding van de verkoop van 4 november 1947, noch op hun ondergeschikte eis tot herroeping ex tunc van de in die akte besloten verdoken schenking wegens het niet naleven van de gestelde voorwaarden;

Overwegende dat het dus slechts volledigheidshalve is dat dient opgemerkt te worden :

dat niet betwist wordt dat Leopold Nuytemans de opgenomen verplichting tot het verstrekken van alimentatie en onderhoud tegenover zijn ouders heeft uitgevoerd, lijkdienst en zielenmissen inclusie;

dat de in speciën bedongen som van 425.000 frank betaalbaar was aan de ouders Nuytemans - Van Hooydonck of hun rechthebbenden op hun eerste verzoek en ten laatste zes maanden na overlijden van de langstlevende van de verkopers; dat geen opvordering van deze koopsom bewezen is en dat anderzijds uit de brieven van de heer notaris André De Boungne te Kalmthout dd. 3 september 1959, 26 februari 1960 en 23 juni 1960 mag afgeleid worden dat Leopold Nuytemans de vereffening reeds vóór het overlijden van de langstlevende zijner ouders (24 november 1959) nastreefde tot uiteindelijk op 13 juli 1960 een uitdrukkelijk afwijzende houding door de tegenpartijen ingenomen werd;

dat niet betwist wordt dat de bedongen intresten tot 4 november 1948 betaald werden; dat de intresten bedongen in de overeenkomst — hier per hypothese beschouwd als koopovereenkomst — verjaard zijn voor wat de periode tussen 4 november 1948 en 23 mei 1955 betreft; dat niet bewezen is dat de intresten vervallen na laatstgenoemde datum, opgevorderd werden vóór de dagvaarding; dat Nuytemans Leopold in besluiten aanbiedt de bedongen intresten vanaf 23 mei 1955 te betalen (De Page, t. II, n  887);

Overwegende dat er aldus geen redenen overblijven om de verkoopovereenkomst, beschouwd als dusdanig, ontbonden te verklaren wegens niet naleving van de gestelde voorwaarden;

Overwegende dat dezelfde argumenten zouden gelden voor het geval de besproken overeenkomst zou kunnen aangezien worden als verdoken schenking onder voorwaarde of onder last;

Overwegende dat — afgezien van het verder te bespreken vermoeden van art. 918 B.W.B. — er echter geen gemeenrechtelijk bewijs van schenking geleverd wordt; dat de partijen van Mr. Fierens zich in hun eerste besluiten zelfs niet meer benaastigen met de gemeenrechtelijke bewijsvoering van schenking; dat zij zich in dit verband nog uitsluitend beroepen op het vermoeden van art. 918 B.W.B.;

Overwegende dat, voor zover nodig, weze opgemerkt dat de gevolgen van de akte van 14 oktober 1947, welke als dusdanig niet aangevallen wordt, niet in aanmerking kunnen genomen worden voor de bepaling van het karakter van de rechtshandeling van 4 november 1947;

Overwegende dat — de verkoop van 4 november 1947 geschied zijnde o.m. tegen een alimentatie- en onderhoudsverplichting — de toepassing van art. 918 B.W.B. inderdaad ter sprake komt;

Overwegende dat eensgezind aangenomen wordt en partijen niet betwisten dat de in de akte van 4 november 1947 bedongen prestaties van onderhoud, gelijk te stellen zijn met de last van lijfrente of afstand van kapitaal, voorzien door art. 918 B.W.B. (De Page, d. VIII, n° 1459); dat partijen hier geen onderscheid maken ten opzichte van het erin begrepen recht van bewoning;

Overwegende dat deze verkoop afgesloten werd, deels tegen een vaste prijs, deels tegen een onderhoudsverplichting; dat de partijen van Mr. Fierens hieruit in hoofddeel afleiden dat het vermoeden van art. 918 B.W.B. moet uitgebreid worden tot het geheel, terwijl de partij van Mr. Veyssiére in hoofddeel besluit tot de algehele uitsluiting van dit vermoeden;

Overwegende dat er rechtspraak ter beschikking is, zowel in de ene als in de andere zin;

Overwegende dat noch het door de partijen van Mr. Fierens ingeroepen arrest van het Hof van Beroep te Rouaan van 31 juli 1843 (Sir. 1844, 2, 30) noch de door de tegenpartij voorgebrachte rechtspraak (Beroep Gent, 10 juli 1946, Pas. 1946, II, 65; 9 maart 1950, Pas. 1950, II, 95; 5 mei 1950, R.W. 1950-51, kol. 183) kan bijgetreden worden;

Overwegende dat deze rechtspraak inderdaad niet alleen geen rekening houdt met het gemengd karakter van de rechtshandeling, maar dat bovendien de eerste (Rouaan), zonder verrechtvaardiging, de uitzonderlijke bepaling van art. 918 C.C. uitbreidt tot dat deel van de overeenkomst dat tot het gemeenrechtelijk bewijs van het tegendeel, oprecht geacht wordt, terwijl de andere, onder de drogreden dat deze tekst van strenge toepassing niet mag uitgebreid worden tot dergelijke gemengde akten, zijn toepassing zonder meer en ten onrechte afschaft op dit deel van de prestatie dat juris et de jure als kwijtgescholden vermoed wordt;

Overwegende dat het arrest van het Hof van Beroep te Gent dd. 10 juli 1946 trouwens de toepassing van art. 918 B.W.B. uitsluit op een verkoop tegen een vaste som  n een recht van bewoning, hetgeen ten andere algemeen aangenomen wordt (zie De Page, d. VIII, 1459, B, 2  en een goed deel van de rechtspraak vermeld in het hiernabesproken arrest van hetzelfde Hof dd. 9 maart 1950);

Overwegende dat weliswaar het arrest van het Hof van Beroep te Gent dd. 9 maart 1950 aanvaardt dat «deze tekst (van art. 918 B.W.B.) van strenge toepassing is en niet mag uitgebreid worden tot vervreemdingen, waarbij naast een verbintenis van onderhoud, die met lijfrente gelijk dient gesteld te worden, een recht van samenwoning in het verkochte goed aan de verkopers wordt toegekend,  n een prijs in kapitaal bedongen »;

Overwegende dat echter de rechtspraak en de rechtsleer door dit arrest vermeld, niet die draagwijdte hebben :

dat namelijk het Hof van Cassatie van Frankrijk dd. 14 januari 1884 (D.P. 1854, I, 255) geenszins het geval onderzoekt van een vervreemding tegen een vast kapitaal en een verplichting tot levensonderhoud;

dat het ingeroepen arrest van het Hof van Beroep te Gent dd. 10 juli 1946, zoals hoger gezegd, eveneens vreemd is aan het thans besproken geval;

dat hetzelfde moet vastgesteld worden ten opzichte van de overige rechtspraak, inbegrepen door het arrest 11.441; Luik, 8 dec. 1931, Pas. 1933, II, 92; Luik, 29 jan. 1946, Jur. Liège 1946, 41; Mechelen, 9 dec. 1947, R.W. 1947-48, kol. 842);

dat de heren Pirson en Piret in de Rev. Crit. de Jur. Belge 1949, blz. 289, in werkelijkheid het tegendeel voorhouden en de splitsing voorstaan, zoals hierna zal besproken worden;

Overwegende dat ten slotte de nog door de partij van Mr. Veyssiére ingeroepen rechtspraak van het Hof van Beroep te Gent dd. 5 mei 1950 (R.W. 1950-51, kol. 185) noch deze van de rechtbanken te Kortrijk en te Hasselt respectievelijk van 25 november 1943 (R.W. 1949-50 kol. 358) en van 11 mei 1949 (R.W. 1949-50 kol. 550) op huidige betwisting toepasselijk is; dat er in het arrest van 5 mei 1950 inderdaad geen spraak is van een recht van levensonderhoud, en dat de twee vonnissen de kwestie van de splitsbaarheid niet onderzoeken;

Overwegende dat, indien zoals in casu, de verkoop geschied is deels tegen een vaste prijs, betaalbaar in kapitaal, deels onder last van lijfrente, met afstand van kapitaal of onder voorbehoud van vruchtgebruik, er geen redenen bestaan om het vermoeden van art. 918 B.W.B. tot het geheel uit te breiden noch om het in zijn geheel te verwerpen; dat dit niet alleen zou neerkomen hetzij op een uitbreiding van een regel van strikt recht, hetzij op de verwerping van een door de wetgever als onomstootbaar gewild vermoeden, doch dat het in die stelling zou volstaan om — door in een akte een symbolisch deel van het een of het andere te voorzien — de aard van het geheel tot de aard van dit deel te doen aangroeien; dat het ook niet is omdat er eenheid van instrumenten is, dat er geen pluraliteit in zake negotium zou kunnen aangenomen worden, zoals door de partijen van de overeenkomst gewild;

Overwegende dat de rechtbank dan ook met de gezaghebbende rechtsleer en rechtspraak en met een ondergeschikte stelling van partijen van oordeel is dat een verkoop in de besproken omstandigheden dient beschouwd te worden als een dubbele verplichting welke aanleiding geeft tot een splitsing waarbij het vermoeden van artikel 918 B.W.B. slechts toepasselijk is op en in de mate dat de verkoop toegestaan werd tegen lijfrente en dgl., doch niet een hoofdsom vervreemd werd (De Page, d. VIII, n° 1459 A 1  en 1464 E; Kluyskens, Schenkingen en Testamenten, n° 118; Laurent, dl. XII, n° 123; Arntz, dl. II, n° 1791; Huc, dl. VI, n° 155; Piret & Pirson, Rev. Crit. Jur. Belge 1949,

p. 289; Verbr. Fr. 13 nov. 1861, Dal Pér. 1861, 1369; Verbr. Fr. Pas. Belge 1903, IV, p. 5);

Overwegende dat de partij van Mr. Veyssiére verder voorhoudt dat de overige gerechtigden, in de vervreemding hebben toegestemd zoals voorzien door art. 918 B.W.B. laatste paragraaf; dat zij deze bewering, welke door de partijen van Mr. Fierens ontkend wordt, niet afdoende bewijst, doch bewijsaanbod daarvan doet;

Overwegende dat de partij van Mr. Veyssiére ten onrechte beweert dat zelfs bij afwezigheid van dit bewijs, de toepassing van art. 918 B.W.B. geen enkel nut kan opleveren aan de tegenpartijen, daar de vermoede schenking het beschikbaar gedeelte toch niet overschrijdt;

Overwegende dat de hierbij voorgestelde methodes voor de berekening van het voorbehouden en het beschikbaar gedeelte, niet kunnen gevolgd worden;

Overwegende dat de goederen bedoeld in de akte van 4 november 1947 vervreemd werden tegen een vaste prijs van 425.000 frank en tegen een levensonderhoud ter waarde van (gezien vanuit het jaar 1947) 132.857 frank, zijnde samen 557.857 frank;

Overwegende dat geen gemeenrechtelijk bewijs van schenking voorhanden zijnde, de bedongen prijs van 557.857 frank, — en niet deze van de werkelijke waarde 1947 (600.000 frank) in aanmerking komt voor de bepaling van de door art. 918 B.W.B. vermoede fractie van geschonken goederen; dat aldus 132.557/557.857sten van de onroerende goederen vermoed worden verkregen te zijn ten titel van schenking;

Overwegende dat volgens art. 918 B.W.B., de waarde van deze 132.557/557.857sten op het beschikbaar gedeelte dient aangerekend te worden, en dat de waarde die het voorbehouden gedeelte te boven gaat, moet ingebracht, beter gezegd, aan inkorting moet onderworpen worden (De Page, t. VIII, n° 1464);

Overwegende dat de waarde van de besproken fractie moet worden geschat volgens zijn staat op de dag van de akte en volgens zijn waarde ten dage van het openvallen van de nalatenschap (De Page, dl. VIII, n° 1464 E; Piret & Pirson, Rev. Crit. Jur. Belge 1949, p. 289); dat ook het voorbehouden en het beschikbaar gedeelte slechts kunnen berekend worden na schatting op laatstgenoemde datum van het geschonken geacht gedeelte, daar dit deel naar die waarde immers fictief in de massa moet gebracht worden om de reserve te kunnen berekenen; dat bovendien de samenstelling en de passiva welke gebeurlijk de massa bezwaren, thans niet door de rechtbank gekend zijn; dat aldus van meet af aan niet kan gezegd worden of en in welke mate het geschonken geacht gedeelte, het beschikbare van de nalatenschap overtreft;

Overwegende dat dienvolgens, behoudens het bewijs van instemming door alle medegerechtigden, met de rechtshandeling van 4 november 1947, een schatting van de onroerende goederen op datum van 1 november 1958 zich zou opdringen; dat de partij van Mr. Veyssiére evenwel voorafgaandelijk moet toegelaten worden haar bewijsaanbod uit te voeren;

Overwegende dat de partijen van Mr. Fierens ook toepassing vragen van art. 853 B.W.B. op de overeenkomsten van 14 oktober en 4 november 1947, in de mate, doch dan ook enkel in de mate dat de erin bedongen intresten van 3 % een onrechtstreekse bevoordeling voor Leopold Nuytemans opleverden.

Overwegende dat hoger reeds vastgesteld werd om welke reden de bespreking van de overeenkomst van 14 oktober 1947 ontvankelijk is;

Overwegende dat de inbreng van intresten aan 6 %

gevorderd wordt, hun onrechtstrekse bevoordeling, en niet als achterstallige intrest, bedongen aan 5 %; dat art. 2277 B.W.B. hierop derhalve niet toepasselijk is;

Overwegende dat de bedongen intrest minstens tot 2 à 3 % lager ligt dan de normale rentevoet van de kapitaalmarkt;

Overwegende dat echter op het louter gebrek aan gelijkwaardigheid van de prestaties niet automatisch tot een bevoordeling mag besloten worden; dat de animus donandi moet bewezen worden (De Page, dl. IV, n° 1212 B 2 in fine en dl. VIII, n° 9); dat dergelijk inzicht in hoofde van de vervreemder niet bewezen wordt met meerdere middelen; dat de bedenking dat de opbrengst van landbouwgronden en dat de rentevoet van zekere aan landbouwers toegestane kredieten, — weze dit laatste om sociale doch dan ook werkelijke toestanden in het landbouwbedrijf — aan een lager procent gerekend worden, integendeel de gedachte aan bevoordeling ontzenuwt; dat het niet opeisen van de intrest geen kwijtschelding betekent;

Om deze redenen :

De Rechtbank,

Verder recht doende op tegenspraak,

Na erover beraadslaagd te hebben,

Alle andere en strijdige besluitend verwerpend,

Verklaart de vordering ontvankelijk;

Verleent akte aan de partij van Mr. Veyssiére dat zij zich niet verzet tegen de vereffening en verdeling van de nalatenschappen van wijlen de echtelieden Nuytemans - Van Hooydonck, en van haar gedingschatting op 200.000 frank;

Verklaart de vordering strekkende tot ontbinding en deze strekkende tot herroeping van de rechtshandeling van 4 november 1947, alsmede deze strekkende tot inbreng van een hogere intrest dan deze bedongen in de akten van 14 oktober en 4 november 1947, ontvankelijk doch ongegrond;

Beveelt dat er op vervolging van de eisers en in aanwezigheid van de gedaagden, of deze daartoe behoorlijk opgeroepen, zal overgegaan worden door het ambt van Mr. De Bounge, en ten overstaan van de heer Vrederechter van het kanton Brecht tot de bewerkingen van vereffening en verdeling zo van de gemeenschap die bestaan heeft tussen Van Hooydonck Joanna Catharina, overleden te Wuustwezel op 1 november 1958 en Nuytemans Felix Jaak, overleden te Wuustwezel op 24 november 1959, als van de nalatenschappen van elk hunner;

Stelt Mr. Mennes, notaris te Essen, aan met opdracht de niet verschijnende partijen bij deze bewerkingen te vertegenwoordigen, alle akten te ondertekenen en alle sommen in ontvangst te nemen, en er geldige kwijting voor te verlenen, alle handlichtingen van inschrijvingen en hypotheken, zelfs van die ambtshalve genomen, te verlenen, met of zonder voorafgaande betaling;

Doch voorafgaand, laat de partij van Mr. Veyssiére toe te bewijzen met alle middelen van recht, getuigen inbegrepen, dat zij zelf en de partijen van Mr. Fierens ter gelegenheid van de verkoopovereenkomst van 4 november 1947 door de instrumenterende notaris Speltinx uit Loenhout vergaderd werden ten huize van de verkopers; dat partijen van Mr. Fierens er allen hun toestemming betuigden met de prijs en de voorwaarden der verkoopovereenkomst;

Laat aan de tegenpartij het tegenbewijs toe door dezelfde middelen van recht;

Stelt aan om het onderzoek te doen de heer rechter

Hernould of in geval van belet elke andere magistraat door de heer Voorzitter dezer rechtbank aan te duiden;

Om nadien besloten en gevonnist te worden als in rechte zal behoren.

Kosten voorbehouden.

NOOT: Het belang van dit vonnis ligt in de toepassing die wordt gemaakt van het artikel 918 B.W.

Waar aanleggers er niet in gelukt zijn het gemeenrechtelijk bewijs te leveren dat de erflaters aan één der vermoedelijke erfgenamen een schenking deden, beroepen zij zich op het vermoeden van artikel 918. Om onrechtmatige bevoordeling van één der erfgenamen tegen te gaan, bepaalt dit artikel dat elke vervreemding van goederen in volle eigendom aan één der erfgerechtigden in de rechte lijn onder last van een lijfrente, met afstand van het kapitaal of met voorbehoud van het vruchtgebruik, een schenking, is onderworpen aan inbreng in zoverre zij het beschikbaar gedeelte overtreft.

Algemeen wordt aanvaard dat artikel 918 B.W. hieromtrent een onweerlegbaar wettelijk vermoeden van schenking heeft ingesteld, dat enkel kan bestreden worden door het leveren van het bewijs dat de overige erfgerechtigden in de rechte lijn in de vervreemding hebben toegestemd (art. 918, 2° lid, B.W.; Cass. 20 januari 1950, R.W. 1949-50, 1107, met noot; De Page, dl. VIII, n° 1462).

In casu gebeurde de verkoop der erflaters aan één hunner kinderen gedeeltelijk tegen een vaste prijs en gedeeltelijk tegen een lijfrente (onderhoud en woning).

Daar artikel 918 B.W. afwijkt van het gemeenrecht, is een niet onbelangrijk deel der rechtspraak de mening toegedaan, dat dit artikel beperkend moet worden geïnterpreteerd en dat het vermoeden van schenking alleen geldt wanneer de vervreemding uitsluitend geschiedt tegen een lijfrente, met afstand van kapitaal of met voorbehoud van vruchtgebruik. Het wettelijk vermoeden zou dan ook niet mogen uitgebreid worden tot een vervreemding, die ten dele tegen een vast bepaald en in kapitaal betaalbare prijs, en ten dele tegen een onderhoudsverplichting is geschied (Hof Gent, 10 juli 1946, Pas. 1946, II, 55; Hof Gent 9 maart 1950, R.W. 1949-50, 1700 met noot; Hof Gent, 5 mei 1950, R.W. 1950-51, 183; Rb. Kortrijk, 25 februari 1943, R.W. 1949-50, 356; Rb. Hasselt, 11 mei 1949, R.W. 1949-50, 550 met noot; en rechtsleer en rechtspraak in deze arresten en vonnissen aangehaald).

Deze rechtspraak verzet zich tegen de toepassing van het vermoeden op de rechtshandelingen met dgl. gemengde tegenprestatie, omdat in dit geval het niet beschikbaar gedeelte onaangestast blijft, wanneer de vervreemding ernstig gemeend is.

Inderdaad wanneer de verkoopprijs verhoogd met de waarde van het levensonderhoud niet toelaat het gemeenrechtelijk bewijs van schenking te leveren, volgt daaruit dat de tegenwaarde van de vervreemding een werkelijke prijs is en in de nalatenschap aanwezig is (Laurent, dl. XII, n° 116; Rb. Veurne, 9 april 1910, Pas. 1910, III, 230; Rb. Kortrijk, 25 februari 1943, R.W. 1949-50, 358; Rb. Hasselt, 11 mei 1949, R.W. 1949-50, 550).

Het vermoeden van schenking op dergelijke vervreemding toepassen zou de erfgenamen ertoe verplichten, naast het betalen van de werkelijke prijs voor de bekomen goederen zoals voorzien in de verkoopakte, bovendien nog de waarde van de gekochte goederen in te brengen in zoverre zij het beschikbaar gedeelte

overtreffen. Dit zou leiden tot onbillijke gevolgen en artikel 918 B.W. afwenden van het beoogde doel.

Dit standpunt wordt evenwel nog niet gedeeld door een belangrijk deel der rechtspraak en rechtsleer, dat de splitsing toepast en het vermoeden van schenking in dergelijke gevallen toepast in de mate en voor het gedeelte dat de verkoop geschiedde tegen lijfrente, afstand van kapitaal of met voorbehoud van vruchtgebruik (De Page, dl. VIII, n° 1439, A, 1° en 1464, E; Kluyskens, Schenk. en Test., n°118; Laurent, dl. XII, n° 123; Piret en Pirson, Rev. Crit. Jur. Belge, 1949, p. 289; Huc, dl. VI, n° 155; Cass. Fr. 26 juli 1899, Pas. 1903, IV, 5).

De rechtbank heeft zich in bovenstaand vonnis bij deze zienswijze aangesloten.

Er is evenwel in rechtsleer en rechtspraak een evolutie waar te nemen in de zin van de niet toepasselijkheid van het wettelijk vermoeden bij vervreemding met gemengde tegenprestatie; wanneer de vervreemding aan een erfgerechtigde in de rechte lijn geschiedt, deels tegen een vaste prijs en deels tegen een recht van gebruik of bewoning, wordt reeds algemeen aanvaard dat het vermoeden van schenking niet kan ingeroepen worden (De Page, dl. VIII, n° 1459 B, 2°; Huc, dl. VI, n° 155; Planiol et Ripert, dl. V, n° 67; Hof Luik, 8 december 1931, Pas. 1933, II, 92; Hof Luik, 29 januari 1946, Jur. Liège, 1946, 41).

O. Coenen

VREDEGERECHT TE SINT-TRUIDEN

27 maart 1962.

Vrederechter: M. A. Roelandts.
Advokaten: Mrs. Aerts en Meyers.

Landpacht. — Normale pachtwaarde van 1939. — Wijze van vaststelling.

1. *De normale pachtwaarde van 1939 is de werkelijk betaalde pachtprijs, uitgenomen wanneer het goed verpacht werd onder uitzonderlijke voorwaarden of tegen andere modaliteiten.*
2. *De normale pachtwaarde van 1939 wordt vastgesteld door het goed in zijn huidige staat te nemen en dan na te gaan tegen welke prijs dit goed in 1939, in deze staat, normaal had kunnen verpacht worden.*
3. *De wijziging van de bestemming van land in weide wordt aangezien als een andere modaliteit dan deze van de pacht.*

Vavidin t/ de Moffaris.

Gehoord partijen in hun middelen en besluiten;

Gelet op de inleidende dagvaarding bij exploit van deurwaarder Dirickx G., te Sint-Truiden, dd. 8 september 1961, geboekt en ingeschreven ter rolle onder nummer 6911, en op de beweegredenen erin aangehaald;

Gelet op Ons tussenvonnis dd. 10 oktober 1961, een deskundige aanstellend;

Gelet op het deskundig verslag dd. 20 november 1961 van de Heer Swartenbroeckx, Ingenieur, Terbiest, te Sint-Truiden;

Overwegende dat de vordering van eiser er toe strekt de tussen partijen bestaande pachtprijs te zien verminderen van 15.440 F tot 8.832 F, d.w.z. van 80 F de roede van 4 aren 36 ca tot 46 F, zulks over-

eenkomstig de bepalingen van de wet dd. 26 juli 1952, alsook de pacht prijzen, welke het bij art. 1 van genoemde wet, bepaalde coëfficiënt overschrijden te zien terugbetalen, overeenkomstig de bepalingen van art. 1 der wet dd. 20 januari 1961;

Overwegende dat uit de vergelijking van de artikelen 1 en 5 van de wet dd. 26 juli 1952, duidelijk blijkt dat het de bedoeling van de wetgever was, de in 1939 « werkelijk » betaalde pacht prijs, als basis voor de berekening te nemen; dat de werkelijk betaalde pacht prijs echter ook de som omvat die de pachter ter ontlasting van de eigenaar, als grondbelasting betaalde (Parlem. Besch. Kamer, 1951-1952, nr. 196, p. 7);

Dat alzo aangenomen werd dat de voor een bepaalde periode werkelijke en vrij betaalde pacht prijs, vermoed wordt de normale pacht prijs te zijn voor deze periode; dat dit vermoeden evenwel ophoudt te bestaan, indien het goed, in 1939, verpacht werd onder modaliteiten dan deze van de pacht ter zake; dat, in uitzonderlijke voorwaarden of overeenkomstig andere zulk geval, de « normale waarde van 1939 » zal dienen vastgesteld te worden, door het goed in zijn huidige staat te nemen en dan na te gaan tegen welke prijs dit goed in 1939, in deze staat, normaal had kunnen verpacht worden; (cfr. Paul Gourdet, « Le Bail à Ferme », n° 23, p. 73, Uitgave 1961);

Overwegende dat we in casu staan voor een grasland, waarop vóór 1956 bieten en graangewassen verbouwd werden; dat deze modaliteit, nl. aanleg van grasland samen met een rijke bemesting, de grondverbetering heeft in de hand gewerkt;

Dat deze wijziging van de bestemming van het land in weide, mag aangezien worden als een andere modaliteit dan deze van de pacht (cfr. Gourdet, idem, n° 23);

Overwegende dat de pacht prijs, in casu, 18,38 F per roede van 4 aren 36 ca. bedroeg in 1939, en dat deze in 1939 lopende pacht reeds sinds 1932 aan een ongewijzigde prijs toegepast werd;

Dat genoemde pacht prijs, welke vrij en werkelijk gedurende vele jaren betaald werd, als zodanig geen abnormaal karakter vertoonde;

Overwegende echter dat, in casu, het goed in 1939 overeenkomstig een andere modaliteit dan deze van de pacht ter zake verpacht werd;

Dat derhalve het vermoeden dat de werkelijk betaalde pacht prijs de normale pacht prijs is, in casu ophoudt te bestaan en dat de normale waarde van 1939 dient vastgesteld;

Overwegende dat rekening houdende met de huidige staat van het goed, en met de gegevens van het deskundig verslag, een pacht prijs van 32 F per roede voor 1939, — zoals door verweerder gevraagd, hetgeen $32 \text{ F} \times 2,5$ of 80 F op dit ogenblik betekent, — als een normale pacht waarde mag aangezien worden;

Dat derhalve verweerder blijkt een rechtmatige pacht prijs te vragen;

Om deze redenen :

Wij, Vrederechter, alle andere of tegenstrijdige besluiten verwerpend en rechtdoende op tegenspraak;

Gelet op de art. 2, 30, 34, 37 en 41 der wet van 15 juni 1935;

Herzien Ons tussenvonnis dd. 10 oktober 1961;

Verklaren de eis van aanlegger ongegrond, wijzen hem af;

Verwijzen aanlegger tot al de kosten van het geding, tot nog toe begroot op 2.050 F, de kosten van uitgifte, de betekening en de tenuitvoerlegging van het onderhavig vonnis niet inbegrepen;

INGEZONDEN BIJDAGEN

HET BELANG VAN EEN GESCHREVEN OVEREENKOMST IN ZAKE BEDIENDENCONTRACT — PRACTISCHE KANTTEKENINGEN

1. Het belang van een geschrift in zake bediendecontract stelt zich alleen voor de overeenkomsten met onbepaald termijn, vermits de wet uitdrukkelijk voorziet dat de verbintenis voor een bepaalde onderneming of voor een bepaalde duur (art. 2) en de verbintenis op proef (art. 3) verplichtend schriftelijk worden vastgesteld.

De niet naleving van artikel 2 en 3 wordt gesanctioneerd door het feit dat deze contracten dan aanzien worden als contracten met onbepaald termijn. (art. 4).

Men stelt in de praktijk vast dat vele bedienden en voornamelijk de hogere bedienden aan hun werkgever verbonden zijn door een mondelinge overeenkomst.

We zouden willen aantonen dat een geschrift niet alleen beter de wederzijdse rechten der partijen handhaaft, maar vele betwistingen uit de weg zou ruimen :

— tijdens de loop van het contract,
— voor het bepalen van de opzegtermijn of van de vergoeding die aan deze opzegtermijn beantwoordt,

— en zelfs na het eindigen van het contract, hetzij bij opzeg, hetzij door onmiddellijke doorzending wanneer de wetgeving over de arbeidsbemiddeling en werkloosheid dient toegepast te worden.

Deze opmerking geldt niet alleen tussen partijen maar ook tegenover derden. We bedoelen hier voornamelijk de Rijksdienst voor Maatschappelijke Zekerheid.

2. A) Belangen van de werkgever.

a) Aanduiding der werkuren.

Voornamelijk de grote firma's die veel bedienden te werk stellen moeten van wege hun personeel meer tucht eisen voor de goede gang der zaken. Het is dan ook aan te raden de werkuren duidelijk te voorzien. Sommige firma's hebben zelfs registers die het personeel verplicht is te tekenen — elke dag — met de uur van de aankomst van de bediende, opdat de werkgever daarop toezicht zou kunnen uitoefenen.

b) *Vaststelling der conventionele zwaarwichtige redenen van onmiddellijke wegzending.*

De kwestie te weten of de tekortkomingen die in een contract voorzien zijn en beschouwd worden als zwaarwichtige redenen die de onmiddellijke wegzending rechtvaardigen en automatisch het Arbeidsrecht binden is betwist.

De werkrechtshoofdraden in beroep te Gent heeft bij vonnis van 19 februari 1952 (T. soc. recht, 1953 B. 17) o.m. beslist dat geen enkele wetsbepaling dit verbiedt, voor zoveel een der partijen daardoor de bedoeling niet heeft gehad de imperatieve bepalingen van de wet te onthouden, en dat dienvolgens in dergelijk geval de rechter de overeenkomst moet toepassen en enkel de werkelijkheid van de fouten moet nagaan zonder ze te beoordelen.

De werkrechtshoofdraden in beroep te Brussel integendeel heeft, bij arrest van 19 januari 1949 (Rv. de droit social, 1949 p. 154) o.m. beslist: «Il appartient au juge seul d'apprécier si le grief invoqué pour justifier le renvoi sans préavis ni indemnité est suffisant. Il en est ainsi même si les parties ont contractuellement prévu le fait comme cause de renvoi».

Wij zijn van mening dat men de stellingname van R. Geysen (Arbeidsrechtspraak 1949-1955, noot onder Nr 678) moet beamen. Deze doet gelden dat de rechter moet nazien of in werkelijkheid de conventionele zwaarwichtige redenen wel zwaarwichtig zijn en geen futiliteiten, die geen betrekking hebben op de overeenkomst.

Indien de rechter meent de partijen niet te mogen volgen moet hij de motivering geven van zijn weigering.

Het arbeidsgerecht is inderdaad geen werktuig om blindelings vonnissen te vellen. Het moet dit doen met kennis van zaken.

Maar alhoewel deze kwestie betwist is, blijft het soms toch nuttig conventionele zwaarwichtige redenen in de overeenkomsten in te lassen, al was het maar als waarschuwing voor de werknemer, en later als leidraad voor de rechtbank, gelet op het speciaal karakter van het bedrijf.

B.v. de afwezigheid van een dag zonder wettige reden, of het dikwijls te laat komen op het werk zijn op verschillende wijzen door de arbeidsgerechten geapprecieerd.

De werkrechtshoofdraden van Antwerpen heeft bij vonnis van 29 juni 1960 (R.W. 1961 kol. 444) beslist dat wanneer het vaststaat dat een bediende spijs menigvuldige verwittigingen op haar werk te laat komt ze onmiddellijk mag doorgezonden worden wegens weerspanning.

In casu is de werkgever verplicht geweest — gedurende maanden — talloze mondelinge en schriftelijke opmerkingen te maken en dank daaraan heeft hij zijn proces gewonnen.

Hij zou het veel gemakkelijker gehad hebben — en ook veiliger in zake rechterlijke beoordeling van zijn grief — indien hij deze opeenvolgende tekortkomingen conventioneel had voorzien.

c) *Meer bepaald tegenover de handelsreiziger*

Om zich tegen de lichtzinnigheid van de handelsreiziger te beschermen, die, zonder onderscheid, klanten aanbrengt, waarvan de solvabiliteit slecht is, bestaan er verschillende middelen van verweer:

Art. 28 voorziet dat de commissies slechts aan de

handelsreiziger verschuldigd zijn op elke bestelling door de werkgever aanvaard; het niet uitvoeren van deze bestelling door de patroon heft het recht op commissieloon niet op.

Leggen we de nadruk op het feit dat dit artikel niet van publieke orde is.

Men mag dus geldig voorzien dat de commissie slechts zal betaald worden naarmate de bestelling aanvaard en uitgevoerd is en de faktuur door de klant betaald.

Het hangt dus af van de patroon de bestelling te aanvaarden of niet, ze al of niet uit te voeren, maar om alle willekeur te vermijden zal de patroon best doen de weigering de bestelling te aanvaarden of uit te voeren degelijk te motiveren.

De welgekende sanctie voorzien door art. 30 van de wet: beding ten laste van de handelsreiziger dat hem verantwoordelijk stelt voor de insolventie van de klant a rato van de som gelijk aan het dubbel van de commissie die betrekking heeft op de bestelling van de insolvente klant.

Deze bepaling wordt weinig toegepast omdat ze schriftelijk moet worden vastgelegd.

Ze dikwijls integendeel komt men in overeenkomsten bedingen tegen die tegen de publieke orde indruisen en die voorzien dat ingeval van faillissement van de klant of van oninvorderbare bedragen in hoofde van de klant, de bediende zijn recht op commissieloon verliest.

— Verbod voorzien van mededinging na het eindigen van het contract maar beperkt in tijd en ruimte. Het is nuttig er een strafbeding aan toe te voegen, daar het altijd lastig is de schade te bewijzen. Dit moet schriftelijk voorzien worden.

— De daden van oneerlijke mededinging — integendeel — moeten niet schriftelijk bepaald worden maar hier ook is een geschrift nuttig om een strafbeding te kunnen inlassen.

— Verbod voor de handelsreiziger gelden te ontvangen toekomstige aan de werkgever. Dit kan veel moeilijkheden aan de werkgever besparen.

— Het lot vaststellen van de commissies voor zaken uitgevoerd na het beëindigen van het contract.

Art. 27 zegt dat deze commissies verschuldigd zijn.

Maar deze bepaling is niet van publieke orde. Men mag dus het tegenovergestelde overeenkomen. (Zie Arb. Beroep. Brussel 26-6-1944 Jur. louag. de serv., 1946 P. 16).

— Hetzelfde geldt voor art. 29 die het heeft over commissies waarop de handelsreiziger recht heeft betreffende zaken die de werkgever rechtstreeks of onrechtstreeks heeft gedaan.

Hier voorziet art. 29 uitdrukkelijk «sauf stipulation contraire».

Men ziet terloops door deze enkele voorbeelden dat de wet gemaakt is ten gunste van de werknemer, maar dat ze soms aan de werkgever de gelegenheid geeft ook zijn belangen te behartigen. Om dit te bewerkstelligen mag hij zich niet door een mondeling contract aan zijn werknemer binden, maar is hij verplicht schriftelijke clausules te voorzien.

d) *Tegenover de vrouwelijke bediende.*

Art. 9 voorziet dat het contract geschorst is gedurende 6 weken die de bevalling volgen, dat de bediende ook deze schorsing mag vragen gedurende de 6 laatste weken van de zwangerschap en dat ze recht heeft op

de bezoldiging « pendant les trente premiers jours de ces périodes de repos ».

Het artikel is dubbelzinnig en is reeds het voorwerp geweest van vele betwistingen.

Op het eerste gezicht zou men denken dat de bediende recht heeft op wedde én gedurende 3 weken van de zwangerschap én gedurende 3 weken die de bevalling volgen, de schorsing zijnde telkenmale van 6 weken.

Deze interpretatie is verkeerd.

Het blijkt uit het verslag van de senaatscommissie dat de wedde slechts gedurende 30 dagen verschuldigd is voor de 2 perioden.

3. B) Belangen van de werknemer.

De bediende heeft er alle belang bij het begin van zijn indiensttreding schriftelijk te doen vaststellen, nu art. 15 voorziet dat de opzegtermijn met 3 maandenn zal verhoogd worden bij elke nieuwe periode van 5 jaar dienst.

Alles berust dus op het uitgangspunt, waaromtrent soms, bij mondelinge overeenkomsten, betwisting bestaat en zelfs geen bewijs meer voorhanden is.

Dit zal aan partijen toelaten later de duur van de opzeg of het bedrag van de vergoeding die aan deze opzeg beantwoordt te bepalen.

Indien de werknemer voordelen in natura geniet (zoals b.v. voor de gerante, kosteloze huisvesting, verlichting, verwarming; voor de handelsreiziger, kosteloos gebruik van een wagen, soms belangrijke verzekeringen op het leven...) moet dit duidelijk weergegeven worden en, in de mate van het mogelijke, geschat.

De bezoldiging speelt inderdaad een rol én om het toepassingsveld van de wet te bepalen, zoals voorzien in art. 35, én om de opzeg of de vergoeding bij onmiddellijke doorzending vast te stellen. (3)

Het volstaat niet alleen het bedrag van de lonen en commissies te bepalen, het is ook hoogst geraadzaam overeen te komen dat de « bezoldiging » zal moeten gelijk zijn aan het minimum van het barema van het paritair akkoord — toepasselijk op de werkgever en op de werknemer — als wanneer dit akkoord door K.B. verplichtend is geworden, ingevolge art. 12 van de Besluit-Wet van 9 juni 1945. (2)

De werkgever zal er dan ook belang bij hebben de voordelen in natura te schatten om gemakkelijker het minimum van de wettelijke lonen te bereiken.

Maar dit beding komt niet alleen in aanmerking, tijdens het bediende-contract, om aan de bediende een behoorlijke bezoldiging te verstrekken, maar ook nog bij het eindigen van het contract, op welke wijze het ook geschiede. Dan moet de werknemer, die gebeurlijk een weikloze is geworden, zijn rechten doen gelden bij de Rijksdienst van Arbeidsbemiddeling.

Art. 7 van het K.B. van 1 juli 1955 wordt hem onvermijdelijk opgeworpen indien vastgesteld wordt dat het door de paritaire commissie minimumloon niet uitbetaald werd. Wanneer het contract een lange duur heeft gehad kan het verschil tussen het wettelijk minimum loon en het overeengekomen (werkelijk betaald loon) aanzienlijke bedragen vertegenwoordigen. Dit stelt beide partijen in een zeer moeilijk parket maar voornamelijk de werkgever daar zowel de wet van 7 augustus 1922 als deze van 20 juli 1955 voorzien dat « de vorderingen wegens de arbeidsovereenkomst van de bedienden verjaren door verloop van een jaar na het eindigen van de overeenkomst ».

Dit art. 7 zegt :

« Voor de berekening van de voor de toelating vereiste arbeidsprestaties komen *niet* in aanmerking de arbeidsdagen waarop gewerkt werd tegen een *lager loon* dan bij de beslissing van het bevoegd paritair comité of bij gebreke daarvan, door het gebruik van het vastgesteld minimumloon ».

Onder goedkeuring vanwege de Minister van Arbeid en Sociale Voorzorg bepaalt het beheercomité volgens welke regelen de krachtens het eerste lid uitgesloten arbeidsdagen in aanmerking kunnen komen, *wanneer de lonen na de aanvraag om uitkering zijn geregulariseerd*.

4. C) Tegenover de Rijksdienst voor maatschappelijke zekerheid.

Het zou niet in het kader vallen van deze studie het ingewikkeld probleem te behandelen van het juridisch statuut der personen die terzeldertijd beheerder zijn van een handelsvennootschap en directeur (bediende) van dezelfde vennootschap.

Men kan met een mandaat bekleed zijn door een N.V., dat ad nutum kan ingetrokken worden en terzeldertijd onder de banden van ondergeschiktheid verkeren tegenover deze maatschappij. Aan deze bediening intengende kan enkel door een opzeg een einde gesteld worden.

Wanneer deze beheerder-bediende eist opgenomen te worden op de lijst van het personeel dat aan de R.M.Z. wordt overgemaakt, maakt de Rijksdienst dikwijls moeilijkheden wanneer hij vaststelt in het Staatsblad dat deze bediende ook beheerder is. Wanneer het een afgevaardigd-beheerder geldt weigert de R.M.Z. deze aangifte.

Voor de beheerders neemt de R.M.Z. de hoedanigheid van werknemer aan wanneer de 4 volgende elementen bewezen zijn :

- a) vaste of veranderlijke bezoldiging ;
- b) noodzakelijkheid van de opzeg ;
- c) de werknemer moet gans zijn tijd aan de bediening besteden ;
- d) de banden van ondergeschiktheid tegenover de werkgever moeten op elk ogenblik waarneembaar zijn m.a.w. de bediende moet onderworpen zijn aan een *physische persoon*, die zich op concrete manier moet kunnen openbaren.

Voegen we er aan toe dat de controlediensten van de R.M.Z. zich wantrouwend tonen wanneer ze vaststellen dat een beheerder-directeur, een hoge bediende, sinds jaren met een belangrijke wedde in dienst is van een vennootschap en nog niet eens een schriftelijke overeenkomst kan voorleggen.

Een arrest van het hof van beroep te Brussel van 19 mei 1926 (Pas. 1926, p. 28) heeft beslist : « de l'absence d'un contrat écrit il faut tirer une présomption en faveur de l'absence du contrat de louage de service ».

Met een geschreven contract zal de beheerder-bestuurder niet verplicht zijn een lastig vermoeden omver te werpen, maar zal hij veel gemakkelijker kunnen bewijzen dat zijn taak van bediende effectief is en duidelijk verschilt van zijn mandaat als beheerder.

Besluiten wij dat om met zekerheid te mogen genieten van de voordelen van de sociale verzekering (gezinsvergoedingen, pensioen, betaald verlof, verzeke-

ring tegen ziekte en invaliditeit, enz...) die aan de loontrekkenden voorbehouden zijn, een geschreven overeenkomst uiterst nuttig voorkomt.

Paul POLLET,
Advocaat te Antwerpen.

(1) Zie «De Rechten — inzake sociale verzekeringen —

van de opgezegde bediende door Paul Pollet. (R.W. 1958, kol. 1387).

(2) De aandacht van de werkgever dient bij het tekenen van het bediendecontract gevestigd te worden op art. 16 van de Besluitwet van 9 juni 1945 die volgende sanctie voorziet. Elke inbreuk op de overeenkomstig art. 12 bindende gemaakte beslissing wordt bestraft met een geldboete van 100 tot 100.000 F. De geldboete wordt zoveel malen opgelopen als personen in overtreding van genoemde beslissingen zijn te werk gesteld zonder dat het totaal van de geldboete 200.000 F mag te boven gaan.

HULDE AAN PROF. FERNAND VAN GOETHEM

Op donderdag 22 november was de universiteitshalle te Leuven tot de nok gevuld voor de hulde, die zou gebracht worden aan Prof. Fernand Van Goethem, ter gelegenheid van zijn emeritaat.

Naast Monseigneur de pro-recter De Raeymaeker waren aanwezig staatsministers Janssens en De Schryver, een aanzienlijk aantal hoogwaardigheidsbekleders alsmede professoren van de verschillende universiteiten, leden van de Academiën voor wetenschap, talrijke vrienden en een groot aantal studenten.

Niemand meer dan Prof. Van Goethem heeft de hulde, die hem gebracht werd dubbel en dik verdiend. Sedert 37 jaar heeft hij zich ononderbroken gewijd aan het onderwijs van de rechten in de universiteit te Leuven en hij heeft er verschillende juridische vakken gedoceerd, zowel in de rechtsfaculteit als in de school voor politieke en sociale wetenschappen. Prof. Van Goethem is een van de eerste titularissen geweest van een Vlaamse leerstoel in de rechtsfaculteit en ter gelegenheid van de steeds voortschrijdende vervlaamsing werd ontelbare malen op hem beroep gedaan om een van de vernederlandste cursussen te geven. Hij deed het telkens niet alleen met de grootste toewijding, maar met een uitzonderlijk grote bekwaamheid.

De cursussen, waarvan hij titularis was, gingen van de logica en de staathuiskunde over het burgerlijk recht naar het sociaal recht en het volkenrecht. In elk van deze disciplines heeft Prof. Van Goethem zich een meester getoond en heeft hij werken voortgebracht van blijvende waarde. In de laatste jaren heeft hij zich vooral gespecialiseerd in het sociaal recht, waarin hij een brede internationale faam heeft verworven. De publicaties van Prof. Van Goethem zijn menigvuldig. In de eerste plaats zouden moeten genoemd worden deze, die hoofdzakelijk door de studenten gekend zijn, namelijk de cursussen die door hem te Leuven werden gedoceerd en die uitmunten door hun buitengewone helderheid en hun grote pedagogische waarde. Daarnaast zouden wij willen vermelden zijn «Beginnels van sociale wetgeving» in samenwerking met Dr. W. Leën; zijn studie over het «Internationaal statuut van België» die in 1937 verscheen; zijn uitstekend synthetisch overzicht van het volkenrecht, gepubliceerd in de Verzameling Scientia in 1938; zijn boek over het «Arbeidsrecht» in samenwerking met R. Geysen; zijn groot werk over «Het sociaal zekerheidsrecht» in samenwerking met W. Leën en R. Geysen en onlangs nog zijn merkwaardig synthetisch «Handboek van het Belgisch sociaal recht», in samenwerking met Dr. R. Dillemans.

Naast deze alomgekende en dagelijks gebruikte werken heeft Prof. Van Goethem een menigvuldigheid van allerlei wetenschappelijke artikels gepubliceerd in een uitgebreide reeks tijdschriften die hem in de juridische wetenschap een plaats van allereerste rang hebben verzekerd.

Al deze werken en geschriften munten uit door een grondige kennis van het onderwerp, door een brede internationale informatie en zij hebben aan ons land onmisbare studie-instrumenten bezorgd.

Prof. Van Goethem is niet enkel een auteur geweest van hoogstaande wetenschappelijke geschriften, hij was ook een levenwekker voor de wetenschap in Vlaanderen en hij heeft talrijke initiatieven genomen die uitermate vruchtbaar zijn gebleken. Zo is hij de stichter van de belangrijke filosofische bibliotheek, die ontstond in 1927, van de economisch-sociale bibliotheek vanaf 1930 en van de Leuvense bijdragen tot de rechts- en staatswetenschappen, vanaf 1945, waarin zo talrijke vooraanstaande wetenschappelijke boeken verschenen en waarvan de uitgave zulke sterke spoorslag geweest is voor de ontwikkeling van de nederlandstalige wetenschap in ons land.

Voor het pionierswerk, dat hij hierdoor verricht heeft, kan Prof. Van Goethem door de Vlaamse juristen niet genoeg dank betuigd worden.

Als professor heeft hij ook op zijn studenten een zeer grote invloed weten uit te oefenen en talrijke proefschriften werden onder zijn leiding uitgewerkt en bekroond.

Het werk van Prof. Van Goethem heeft zijn grote charme en zijn sterke invloed niet enkel te danken aan de uitgebreide positieve kennis van de auteur, doch het berust op een vaste filosofische grondslag die er stevigheid en ruggegraat aan geeft.

Prof. Van Goethem was ook een uitstekende ambassadeur van de Vlaamse wetenschap in de vreemde. Hij gaf talrijke voordrachten aan vreemde universiteiten en was bestuurslid van de Vereniging voor Wijsbegeerte des Rechts te 's Gravenhage. Als lid van de Koninklijke Vlaamse Academie voor wetenschappen, letteren en schone kunsten van België vervult hij in dit midden ook een zeer actieve rol door het houden van mededelingen en het uitbrengen van verslagen. Hij is ook steeds een voortreffelijk debater die zijn standpunt verdedigt met even grote minzaamheid als sterke overtuiging.

Voor zijn studenten is Prof. Van Goethem tegelijkertijd een vaderlijke raadgever, een heldere pedagoog en een bevorderaar tot wetenschappelijk werk.

Het is een groot verlies voor de universiteit te Leuven dat deze uitzonderlijke kracht in haar midden thans tot het emeritaat is gekomen. Doch het is stellig dat de rol van Prof. Van Goethem in de Vlaamse wetenschap verre van uitgespeeld is en dat hij van de tijd, waarover zijn emeritaat hem zal toelaten te beschikken, nuttig gebruik zal maken voor het verrijken van onze Vlaamse rechtswetenschap.

* * *

De hulde, die op donderdag, 22 november 11, aan Prof. Van Goethem gebracht werd, is uitgegroeid tot

een uitzonderlijke manifestatie. De vergadering werd voorgezeten door Prof. E. Lousse, voorzitter van het inrichtend comité. Prof. E. De Jonghe, secretaris-generaal van de Katholieke Universiteit, sprak de feestrede uit, waarin hij de uitzonderlijke verdiensten van Prof. Van Goethem onderstreepte voor de Vlaamse rechtswetenschap, voor de universiteit te Leuven en vooral voor de vervlaamsing van de rechtsfaculteit aan de Alma Mater.

Een diepe indruk maakte de huldegroet, die gebracht werd door Prof. W. F. de Gaay Fortman, hoogleraar aan de Vrije Universiteit te Amsterdam en zelf specialist in het arbeidsrecht, die deed uitschijnen hoezeer ook in het buitenland de werken van Prof. Van Goethem gewaardeerd worden.

Prof. L. Lebeer, vaste secretaris van de Koninklijke Vlaamse Academie voor Wetenschappen, bracht de hulde van dit geleerd genootschap en deelde mee welke belangrijke taak in dit midden door de gehuldigde vervuld wordt.

Daarna werden aan de gevierde huldeadressen, opgesteld in de Latijnse taal, overhandigd namens de Faculteit van rechtsgeleerdheid en de School van politieke en sociale wetenschappen. Zij werden respectievelijk voorgelezen door Prof. Z. Van Hee en O. De Raeymaeker.

Prof. A. Berenstein, deken van de rechtsfaculteit der Universiteit te Genève, had toegezegd ook een spreekbeurt te houden op deze huldezitting, doch, daar hij door onvoorziene omstandigheden belet was, werd het schrijven voorgelezen dat hij aan de voorzitter van de vergadering had doen geworden en waarin hij zijn grote waardering en zijn diepe bewondering uitsprak voor het werk en de activiteit van Prof. Van Goethem.

Eindelijk sprak ook nog Monseigneur de pro-rector L. De Raeymaeker, die in de rustige en verheven betoogtrant, die hem eigen is, namens de Katholieke Universiteit hulde bracht aan Prof. Van Goethem voor de reusachtige diensten die hij haar heeft bewezen.

Dat ook de gevierde zelf een dankwoord zou uitspreken werd natuurlijk verwacht. Prof. Van Goethem bedankte sprekers en aanwezigen in een rede vol emotie, die zeer diepe indruk maakte en waarvan sommige passages ten zeerste ontroerden.

Bij het slot van deze schitterende vergadering mocht Prof. Van Goethem, alsook Mevrouw Van Goethem, die bij de hulde werd betrokken en aan wie bloemen werden aangeboden, een daverende ovatie in ontvangst nemen.

Het was een hulde-zitting die bij allen, die er aanwezig waren, een onvergetelijke herinnering zal nalaten.

* * *

Na de academische zitting had een receptie plaats in de halle van de universiteit, waar de zeer talrijke aanwezigen nog de gelegenheid hadden persoonlijk hun sympathie aan de gevierde uit te drukken en waar wij al wie in de Vlaamse rechtswereld enige betekenis heeft, hebben kunnen ontmoeten.

Ieder die Prof. Van Goethem kent weet dat deze heuglijke viering slechts een mijlpaal zal zijn in zijn loopbaan en dat hij haar zal beschouwen als het uitgangspunt van een nieuwe periode van onverdroten werkzaamheid voor de wetenschap en voor Vlaanderen.

R. Victor.

BALIELEVEN

C.A.S. VERZEKERING

Toestand van de advocaat

Beslissing van de Raad van de orde der advocaten te Brugge op 9 oktober 1962.

Overwegende dat het geschil als voorwerp heeft de vraag te weten of een advocaat van een «tegenverzekeraar» de opdracht aanvaarden mag de belangen van een verzekerde te verdedigen in een geval waar de verzekerde zelf een eigen raadsman heeft aangesteld; dat in verband met deze vraag ook dient vastgesteld of, in geval van «tegenverzekering» de vrijheid van de verzekerde om zelf zijn raadsman te kiezen dient gewaarborgd met dit gevolg dat de keus van de verzekerde de aanstelling van een ander raadsman door de verzekeraar volstrekt uitsluit;

Overwegende dat, naar aanleiding van het gerezen geschil, ook de stelling naar voren gebracht werd dat, niet alléén de keus van een raadsman door de verzekerde de aanstelling van een ander raadsman door de verzekeraar uitsluit, maar daarenboven dat het ereloon van de vrij gekozen raadsman van de verzekerde ten laste van de verzekeraar moet vallen;

Overwegende dat een hoofdzakelijk onderscheid dient gemaakt tussen het geval waar een verzekeraar niet de belangen van zijn verzekerde maar zijn eigen belangen te verdedigen heeft en het geval waar de zogenaamde verzekering, behoudens de betaling van een premie, uitsluitend de belangen van de zogenaamde verzekerde in het oog heeft;

in het eerste geval, waarvan het type de verzekering van de burgerlijke verantwoordelijkheid is, beoogt de verzekeraar hoofdzakelijk aan de betaling van een schadevergoeding voor rekening en ter ontlasting van de verzekerde te ontsnappen of althans het bedrag van deze schadevergoeding op een minimum te doen bepalen;

in het tweede geval is de beschouwde overeenkomst, geen verzekering van een risico waarvan de last door de verzekeraar wordt opgenomen, maar een contract waardoor de zogenaamde verzekeraar de kosten van de verdediging van de zogenaamde verzekerde op zich neemt, mits het innen van een door deze laatste te betalen premie;

Overwegende dat, waar de beschouwde overeenkomst — zij worde als een tegenverzekering of als een mutualiteit van bijstand in rechte of gelijk welke andersluidende wijze betiteld — van geen ander contract afhankelijk is, zij niet anders dan als een soort zaakwaarneming kan beschouwd worden, waaraan het de advocaat, krachtens art. 18 van het Keizerlijk decreet van 14 december 1810, zoals het door een traditionele en vaststaande rechtspraak verstaan wordt, verboden is zijn medewerking te verlenen;

Overwegende dat, in dergelijke verhouding, derhalve niet alléén de zogenaamde verzekerde in volle vrijheid zijn raadsman moet kunnen kiezen, maar dat daarenboven een advocaat niet vermag, zonder schending van zijn beroepsregelen, zijn diensten aan de zogenaamde verzekeraar te verlenen; dat hij altijd de plicht heeft slechts op verzoek van de belanghebbende zelf op te treden en tegenover de zogenaamde verzekeraar vreemd te blijven;

Overwegende dat men nochtans niet inzielt krachtens welk principe het ereloon van de door de zogenaamd

verzekerde vrijgekozen raadsman ten laste van de zogenaamde verzekeraar zou kunnen gelegd worden, vermits slechts tussen de verzekerde en zijn raadsman een overeenkomst ontstaan is waaraan de verzekeraar, behoudens een eventueel bijzonder beding van de zogenaamde verzekeringsovereenkomst, even vreemd is als de advocaat ten overstaan van de verzekeringsovereenkomst; dat het uitsluitend de zogenaamde verzekerde aangaat te weten of hij al dan niet het ereloon van zijn advocaat tegen een verzekeraar of een mutualiteit, waarmee hij gecontracteerd heeft, kan terugvorderen of desgevallend de nietigheid van de beweerde verzekeringsovereenkomst, bij gebrek aan werkelijk risico kan nastreven;

Overwegende dat de stand van zaken zich anders voordoet, wanneer de zogenaamde tegenverzekering gekoppeld is aan of deel uitmaakt van een werkelijk verzekeringscontract, omdat in dit geval de tussenkomst van de verzekeraar en het beding waarbij hij de leiding van het geding en de aanstelling van de raadsman op zich neemt, de verdediging van een eigen belang en niet uitsluitend de verdediging van het belang van de verzekerde als voorwerp heeft;

Overwegende inderdaad, waar b.v. de verzekeraar de verzekerde, als betichte voor het strafrecht laat verdedigen, zijn tussenkomst er hoofdzakelijk toe strekt 't zij al dan niet een burgerlijke partij is opgetreden, de vergoeding waartoe hij in geval van veroordeling van zijn verzekerde zou gehouden zijn, niet of althans in een zo gering mogelijke maat te moeten betalen;

Overwegende dat dit eigen belang van de verzekeraar geenszins verdwijnt, wanneer zijn verzekerde niet vervolgd wordt en er integendeel aanleiding toe is dat hij burgerlijke partij zou stellen, want, moest de andere partij, die beticht is, vrijgesproken worden dan ware de verzekeraar bedreigd, als gevolg van een tegenoffensief, toch ter ontlasting van zijn verzekerde een vergoeding te moeten betalen; dat dit gevaar zich voordoet zowel in geval de tegenpartij beticht is, de burgerlijke partij rechtstreeks voor het strafrecht dagvaardt als in geval zij slechts na afloop van de strafrechtelijke rechtspleging, als gevolgtrekking van haar vrijspraak, de afgewezen burgerlijke partij moet aanvallen;

Overwegende dat deze zeer duidelijke beginselen niet beletten dat de respectieve verplichtingen en van de advocaat van de verzekeraar, én desgevallend, van de persoonlijke advocaat van de verzekerde zeer kies kunnen zijn, wanneer b.v. een tegenstrijdigheid van belangen tussen verzekeraar en verzekerde te voorschijn komt; dat het namelijk aan de advocaat van de verzekeraar niet toegelaten is, bij de verdediging van de verzekeraar een stelling te pleiten die een vervalclausule ten nadele van de verzekerde zou in toepassing brengen noch aan de advocaat van de verzekerde een verdediging te ontwikkelen die onvermijdelijk de betaling van een vergoeding door de verzekeraar, tegen het standpunt van deze laatste in, moest voor gevolg hebben;

Overwegende dat, evenzo, waar de advocaat van de verzekeraar en de eigen advocaat van de verzekerde gelijktijdig voor de verzekerde als burgerlijke partij optreden, het onderscheid tussen het belang van de verzekeraar en het belang van de verzekerde eist dat de advocaat van de verzekeraar zich beperke tot de vraag der verantwoordelijkheid en zich onthoude de vraag van de door de burgerlijke partij te vorderen vergoeding aan te raken, deze taak uitsluitend aan de advocaat van de verzekerde voorbehouden zijnde;

Overwegende dt, in het onderworpen geval, vaststaat dat de zogenaamde tegenverzekering geen afzonderlijke noch alléénstaande overeenkomst is, maar

integendeel deel uitmaakt van, of althans gekoppeld is aan een verzekering van burgerlijke verantwoordelijkheid;

Overwegende dat derhalve de tussenkomst van de advocaat van de verzekeraar, benevens deze van de advocaat van de verzekerde, gewettigd voorkomt, met deze beperking dat de advocaat van de verzekeraar zich met de door de burgerlijke partij te vorderen bedragen niet heeft in te laten;

Vlaamse Conferentie ber Balie van Antwerpen

Anders dan bij de mens, harmoniëren in het mineralenrijk schoonheid en hardheid bijzonder goed. Diamant is de schoonste edelsteen, en bezit, van alle bekende stoffen, de grootste hardheid. Zijn naam duidt enkel op de tweede kwaliteit: afkomstig van het Grieks « adamas » = ontembaar, hard. De mens was er nodig om hem schoon te vinden.

Zo mediteerden wij bij ons bezoek, op 15 november j.l., aan de firma P. N. Ferstenberg, één der belangrijkste slijperijen (35 jaar oud, ± 140 personen in dienst) van het Antwerpse... en van de hele wereld. Want België staat met zijn 13.000 diamantbewerkers, 65 % van het wereldaanal, aan de spits van deze industrie, van ver gevolgd door Israël (± 6.000 man) en Duitsland. Londen en New York zijn vooral van betekenis als verhandelingscentra.

Zeër vriendelijk ontving de heer Ferstenberg jr. ons in zijn kantoor, waar wij eerst de grondbeginselen van « het steentje » zouden leren, om het daarna te zien bewerken.

Diamant is zuivere, gekristalliseerde koolstof ofte carboon. Wordt in overgrote meerderheid aangetroffen in Zuid-Afrika, in ruwe staat naar Londen vervoerd en daar in loten of partijen verdeeld. Aan ieder koper wordt een lot toegewezen, dat hij in zijn geheel kan nemen of niet. Keuze tussen dit of dat lot is uitgesloten.

Uit de hem toebedeelde partij zal de diamantair eerst de zg. industrie-diamant verwijderen. D.i. de onzuivere, of nadelig gevormde steen waarvan de bewerking te veel zou kosten om nog als siersteen een interessante prijs op te brengen. Drie factoren bepalen die prijs: grootte, zuiverheid en gewicht. Dit laatste meet men par karaat (± 0,205 g). De kostbaarste, en eerder zeldzame steen is de kleurloze met een haast niet te onderscheiden blauwachtige tint. Onze gastheer liet enkele exemplaren fonkelen voor het eerbiedig oog zijner toeschouwers.

Ook bogen wij ons diep over de grootste van alle ooit gevonden diamanten: een glazen copie van de Cullinan, die oorspronkelijk circa 600 g woog, in 1908 te Amsterdam werd gespleten en bewerkt, en waarvan de twee grootste stenen rusten, de ene in haar kroon, de andere in de scepter die Elizabeth over al hare Britse onderdanen zwaait.

Dan gingen we van nabij de verschillende bewerkingen volgen. Sommige stenen kunnen gekloofd, andere gezaagd en weer andere alleen maar geslepen worden. De vakman beslist welke methode best past voor iedere steen. Het klieven geschiedt dwars doorheen een of meer onzuiverheden, die de kliever met de loupe heeft opgespoord.

Wij zagen hoe deze man met één korte slag een klein steentje feilloos in twee spleet. Dan de slijperij. Hier zitten de arbeiders naast elkaar aan lange werkbanken, met ieder een draaischijf (« molen ») voor zich. Elke slijper slijpt een partij stenen in een bepaald model, d.i. hij brengt facetten aan. Deze doen het licht breken en geven aan de steen zijn schittering. Zo krijgt